

200 SPOSOBÓW, JAK PRZYGOTOWAĆ UCZNIÓW DO EGZAMINU A-LEVEL

Przewodnik metodyczny do podręcznika JĘZYK, TOŻSAMOŚĆ, KULTURA
POLSKI LEVEL-UP

200 SPOSOBÓW, JAK PRZYGOTOWAĆ UCZNIÓW DO EGZAMINU A-LEVEL

200 SPOSOBÓW, JAK PRZYGOTOWAĆ UCZNIÓW DO EGZAMINU A-LEVEL

Przewodnik metodyczny do podręcznika JĘZYK, TOŻSAMOŚĆ, KULTURA
POLSKI LEVEL-UP

Katarzyna Duda | Dorota Hrycak-Krzyżanowska | Marlena Olechowska | Agata Roćko

Język, tożsamość, kultura
Polski level-up!

Recenzent: Maksi Anna Kozińska

Redakcja naukowa: Agata Roćko

Redakcja wydawnicza: Ewa Kiedio

Redakcja prowadząca, korekty: Krzysztof Smólski

Projekt okładki, logo projektu, grafik wektorowych, koncepcja graficzna:
Zuzanna Krzyżanowska

Skład i łamanie: Marcin Kiedio

Zdjęcia: Photogenica.pl

Kwerenda ilustracji: Agata Roćko

POLSKI
UNIwersytet
NA OBCYZYŹNIE
W LONDYNIE

ISBN: 978-83-68444-44-5

Druk: Totem, Inowrocław

SPIS TREŚCI

Wstęp	Dorota Hrycak-Krzyżanowska, Agata Roćko	9
Rozdział 1:	Założenia metodyczne i pedagogiczne Dorota Hrycak-Krzyżanowska	13
Rozdział 2:	Struktura egzaminu A-level z języka polskiego Dorota Hrycak-Krzyżanowska	19
Rozdział 3:	100 sposobów przygotowania do egzaminu Dorota Hrycak-Krzyżanowska	31
Rozdział 4:	Jak pracować z projektem? Marlena Olechowska, Agata Roćko	43
Rozdział 5:	Wykorzystanie materiałów filmowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego w perspektywie interkulturowej Katarzyna Duda, Marlena Olechowska	51

Rozdział 6:	Tekst literacki jako narzędzie kulturowe i dydaktyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego Marlena Olechowska, Agata Roćko	55
Rozdział 7:	15 sprawdzonych sposobów i strategii dydaktycznych wspierających rozwój językowy uczniów Dorota Hrycak-Krzyżanowska	61
Rozdział 8:	Scenariusze i materiały dydaktyczne Dorota Hrycak-Krzyżanowska	65
Rozdział 9:	Karty pracy i zadania Katarzyna Duda, Dorota Hrycak-Krzyżanowska, Marlena Olechowska	85
Bibliografia		107

WSTĘP

Dorota Hrycak-Krzyżanowska, Agata Roćko

W dobie globalizacji, mobilności oraz transnarodowych migracji edukacja językowa nabiera nowego wymiaru. Przekracza granice tradycyjnych modeli nauczania języka ojczystego i uwzględnia złożone realia funkcjonowania języka w przestrzeniach międzyjęzykowych i międzykulturowych (Kramsch, 1993). Uczniowie uczący się języka polskiego jako odziedziczonego (*heritage language*) coraz częściej funkcjonują w środowiskach wielojęzycznych, gdzie język przodków odgrywa rolę nie tylko środka komunikacji, ale również kluczowego składnika tożsamości kulturowej i pamięci zbiorowej (Fishman, 2001).

Niniejszy przewodnik metodyczny, stanowiący integralne uzupełnienie podręcznika *Język, tożsamość, kultura – polski level up*, został przygotowany z myślą o nauczycielach i uczniach podejmujących wyzwanie egzaminu A-level z języka polskiego (AQA 7687). Materiały w nim zawarte są zgodne z aktualnymi wymaganiami komisji egzaminacyjnej AQA (AQA Polish A-level Specification) i stanowią kompleksowe narzędzie dydaktyczne, które pozwala rozwijać nie tylko umiejętności językowe, lecz także kompetencje kulturowe, refleksję tożsamościową i krytyczne myślenie. Podstawą teoretyczną przewodnika są założenia glottodydaktyki nauczania języków obcych i ojczystych (Zawadzka, 2010), pedagogiki kultury (Bruner, 1990), pedagogiki międzykulturowej (Byram, 1997) oraz teorii języka jako przestrzeni działania kulturowego (Kramsch, 1993). Ważną rolę odgrywają także koncepcje konstrukttywizmu społecznego (Vygotsky, 1978), które wskazują, że uczniowie przyswajają wiedzę najskuteczniej w działaniu społecznym i komunikacyjnym. Inspiracją dla proponowanych metod dydaktycznych stała się również teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardnera (1983), zakładająca wielokanałowe, zróżnicowane style uczenia się.

W przewodniku zastosowano strategie takie jak storytelling, narracja cyfrowa, escape roomy edukacyjne, gry interaktywne, projekty badawcze oraz elementy gamifikacji, które wspierają aktywność uczniów, rozwój ich samodzielności i świadomości kulturowej. Dzięki tej różnorodności możliwe jest dotarcie do każdego ucznia – niezależnie od jego profilu poznawczego czy poziomu zaawansowania językowego.

Przewodnik został zaprojektowany tak, aby odpowiadać na potrzeby młodzieży polonijnej w szkołach średnich w Wielkiej Brytanii, Irlandii oraz innych krajach anglojęzycznych, uwzględniając realia nauczania języka polskiego w warunkach dwujęzyczności i wielokulturowości. Proponowane materiały rozwijają wszystkie komponenty egzaminacyjne AQA – od rozumienia ze słuchu, poprzez czytanie i pisanie, aż po projekt badawczy (*Independent Research Project*). Ułatwiają również pogłębione poznawanie literatury, kultury, historii i problematyki społeczno-politycznej współczesnej oraz dawnej Polski.

Szerzej na temat egzaminu A-level i niezbędnych wymagań można przeczytać w artykule *Zrozumieć A-level Polish, czyli o angielskiej maturze z języka polskiego jako obcego* (Koziońska, 2022). Podręcznik *Język, tożsamość, kultura – polski level up* oraz niniejszy przewodnik traktują język nie tylko jako system znaków, ale przede wszystkim jako dynamiczne narzędzie poznania świata, budowania tożsamości i uczestnictwa w kulturze. W centrum uwagi stawiają ucznia – jego doświadczenia, konteksty kulturowe, refleksyjność i potrzeby komunikacyjne. Ważnym wyróżnikiem przewodnika jest to, że obejmuje on następujące działy, odpowiadające kluczowym obszarom wymagań AQA, wspierające przygotowanie do egzaminu A-level:

- **Wstęp** – omówienie wyzwań nauczania języka polskiego jako odziedziczonego i roli egzaminu A-level w procesie kształtowania świadomości kulturowej;
- **Rozdział I. Założenia metodyczne i pedagogiczne** – fundamenty teoretyczne i praktyczne nauczania w środowisku dwujęzycznym;
- **Rozdział II. Struktura egzaminu A-level z języka polskiego** – szczegółowa analiza wymagań i kryteriów oceniania;
- **Rozdział III. 100 sposobów, jak przygotować do egzaminu** – propozycje ćwiczeń i strategii motywacyjnych;
- **Rozdział IV. Jak pracować z projektem?** – wskazówki dotyczące projektów badawczych w A-level;
- **Rozdział V. Wykorzystanie materiałów filmowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego w perspektywie interkulturowej;**
- **Rozdział VI. Tekst literacki jako narzędzie kulturowe i dydaktyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego;**
- **Rozdział VII: 15 sprawdzonych strategii dydaktycznych wspierających rozwój językowy uczniów;**
- **Rozdział VIII: Scenariusze i materiały dydaktyczne;**
- **Rozdział IX: Karty pracy i zadania** – materiały wspierające interpretację literatury, filmów i kontekstów społeczno-kulturowych.

Na końcu każdego rozdziału przewidziano również miejsce na samoocenę postępów ucznia, co sprzyja refleksji, wzmacnia poczucie sprawczości oraz umożliwia świadome monitorowanie indywidualnego rozwoju językowego. Wierzymy, że przewodnik oraz podręcznik będą dla nauczycieli i uczniów wartościowym źródłem inspiracji, jak też realnym wsparciem na drodze do budowania kompetencji językowych, kulturowych oraz międzykulturowych – umiejętności niezbędnych w XXI wieku. Przewodnik metodyczny opracowano w ramach projektu *Język, tożsamość, kultura. Polski level up*. To projekt z Programu Promocja Języka Polskiego Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA), zrealizowany w partnerstwie Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk (IBL PAN) i Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie (PUNO Londyn).

Bibliografia cytowana

- AQA, 2023, *Polish (A-Level) Specification 7687*. AQA, retrieved from: <https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/a-level/polish-7687/specification> [dostęp: 2.08.2025].
- Bruner J., 1990, *Acts of Meaning*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Byram M., 1997, *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Fishman J. A., 2001, *Can Threatened Languages Be Saved?*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Gardner H., 1983, *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, New York, Basic Books.
- Kozińska M. A., 2022, *Zrozumieć A-level Polish, czyli o angielskiej maturze z języka polskiego jako obcego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 107–116, <https://jows.pl/artykuly/zrozumiec-a-level-polish-czyli-o-angielskiej-maturze-z-jezyka-polskiego-jako-obcego> [dostęp: 2.08.2025].
- Kramersch C., 1993, *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- Vygotsky L. S., (1978), *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Zawadzka E., 2010, *Glottodydaktyka. Nauczanie języków obcych i ojczystych w świetle współczesnych teorii i badań*, Warszawa, WSiP.

ROZDZIAŁ

01

ZAŁOŻENIA METODYCZNE I PEDAGOGICZNE

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Współczesna edukacja językowa, w szczególności w obszarze nauczania języków odziedziczonych, wymaga elastycznych, angażujących oraz wielowymiarowych strategii dydaktycznych. Niniejszy przewodnik *200 sposobów, jak przygotować uczniów do egzaminu A-level* powstał w przekonaniu, że skuteczne przygotowanie uczniów do egzaminu A-level z języka polskiego (w warunkach dwujęzyczności) powinno wspierać nie tylko rozwój kompetencji językowych, lecz również kształtować tożsamość kulturową, pogłębiać refleksyjność, pobudzać kreatywność oraz wzmacniać samodzielność ucznia. Założenia metodyczne niniejszego przewodnika uwzględniają także ideę zanurzenia w języku (*language immersion*), która sprzyja tworzeniu autentycznych sytuacji komunikacyjnych oraz pozwala uczniom rozwijać kompetencje w sposób zbliżony do warunków naturalnych (Kramsch, 1993). Równocześnie inspiracją pozostaje koncepcja synestezji medialnej Marshalla McLuhana (McLuhan 1964), zakładająca wielozmysłowe, zintegrowane doświadczenie edukacyjne, w którym obraz, dźwięk, słowo i działanie łączą się w spójną narrację. Taka perspektywa pozwala budować bardziej angażujące, wielokanałowe środowisko uczenia się, co jest szczególnie istotne dla uczniów o zróżnicowanych profilach językowych i kulturowych.

Poniżej przedstawiono kluczowe filary metodyczne, na których oparto zawartość przewodnika.

1. Uzasadnienie stosowania gier, storytellingu, narracji cyfrowych i projektów:

Gry edukacyjne i escape roomy

Gry pełnią funkcję aktywizującą i motywującą, wspierając głębokie uczenie się poprzez zaangażowanie emocjonalne, współpracę oraz element rywalizacji. Odwołują się do koncepcji gamifikacji (Werbach & Hunter, 2012) oraz teorii konstruktywizmu społecznego (Vygotsky, 1978), zgodnie z którą uczniowie przyswajają wiedzę najskuteczniej w sytuacjach społecznych i problemowych. Escape roomy edukacyjne (np. *Komunizm – pokój bez wyjścia*) rozwijają umiejętność rozumienia tekstów, myślenie logiczne, kompetencje kulturowe i historyczne oraz współpracę

w grupie. Ich struktura często wykorzystuje strategię odwróconego nauczania (*flipped classroom*), w której to uczeń przejmuje inicjatywę w zdobywaniu i przetwarzaniu wiedzy.

Storytelling i narracje cyfrowe

Opowiadanie historii stanowi jedną z najbardziej naturalnych form przekazu kulturowego i językowego, sprzyjając personalizacji treści oraz rozwojowi kompetencji refleksyjnych (Bruner, 1990; Egan, 1997). Wersja cyfrowa storytellingu pozwala tworzyć osobiste i kulturowe narracje z wykorzystaniem multimediów, co aktywizuje różne typy inteligencji według teorii Howarda Gardniera (Gardner, 1983), w tym:

- językową (mówienie, pisanie),
- wizualno-przestrzenną (grafika, wideo),
- interpersonalną (praca zespołowa),
- intrapersonalną (refleksja, autoanaliza).

Takie narracje mogą stanowić także przykład zanurzenia w języku i kulturze, łącząc bodźce wizualne, dźwiękowe oraz tekstowe w sposób synestetyczny, co sprzyja głębszemu osadzeniu doświadczenia edukacyjnego w świadomości ucznia.

Projekty badawcze i zadania twórcze

Metoda projektu (*project-based learning*) rozwija samodzielność uczniów, uczy selekcjonowania i krytycznej analizy informacji, wspiera myślenie refleksyjne oraz kompetencje prezentacyjne. Odwołuje się do pedagogiki konstruktywistycznej i idei uczenia się przez działanie (*learning by doing*; Dewey, 1938), w której wiedza nabywana jest w sposób praktyczny, a tym samym lepiej utrwalana.

2. Korzyści z wykorzystania multimediów, escape roomów i pracy projektowej

Narzędzie dydaktyczne	Główne korzyści
Escape room edukacyjny	integracja wiedzy, rozwój kompetencji społecznych, motywacja wewnętrzna
Narracja cyfrowa	rozwój języka i tożsamości, kreatywność, kompetencje cyfrowe
Podcasty i wideo	kontakt z autentycznym językiem, ćwiczenie rozumienia ze słuchu
Karty pracy do tekstów kultury	rozwój interpretacji, argumentacji, analizy porównawczej
Projekty (Independent Research Project) IRP	pogłębianie wiedzy, krytyczne myślenie, autonomia ucznia

3. Różnicowanie poziomu trudności i adaptacja do profilu ucznia

Uczniowie uczący się języka polskiego jako odziedziczonego prezentują szerokie spektrum kompetencji językowych i kulturowych. Dlatego przewodnik proponuje szereg rozwiązań pozwalających na indywidualizację nauczania.

Strategie różnicowania:

- zadania na różnych poziomach trudności (podstawowy – średni – zaawansowany),
- dodatkowe wsparcie językowe (glosariusze, schematy, tłumaczenia),
- możliwość wyboru formy wypowiedzi (esej, podcast, plakat),
- wprowadzanie pracy grupowej w grupach zróżnicowanych,
- wykorzystanie elementów kultury popularnej oraz osobistych historii uczniów.

Uwzględnienie różnych profili uczniów:

- uczniowie dominujący w języku angielskim: zadania porównawcze, eseje dwujęzyczne, tłumaczenia,
- uczniowie silnie zakorzenieni w kulturze polskiej: pogłębiona interpretacja tekstów źródłowych,
- uczniowie z doświadczeniem migracyjnym: projekty tożsamościowe, zadania refleksyjne.

Metody zaprezentowane w przewodniku są zgodne z założeniami współczesnej dydaktyki języków odziedziczonych, której celem jest nie tylko rozwijanie sprawności językowych, lecz także:

- kształtowanie kompetencji międzykulturowych (Byram, 1997),
- pogłębianie świadomości tożsamościowej (Fishman, 2001),
- wspieranie wieloaspektowej ekspresji ucznia (Gardner, 1983),
- przygotowanie do samodzielnego funkcjonowania w środowisku wielojęzycznym.

Poprzez uwzględnienie strategii immersyjnych oraz inspirację synestetycznym modelem przekazu (McLuhan, 1964), przewodnik umożliwia nauczycielom nie tylko skuteczne przygotowanie uczniów do egzaminu A-level, lecz również wspiera budowanie świadomej, zintegrowanej tożsamości językowej i kulturowej uczniów.

Bibliografia

- Bruner J., 1990, *Acts of Meaning*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Byram M., 1997, *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Dewey J., 1938, *Experience and Education*, New York, Macmillan.
- Fishman J. A., 2001, *Can Threatened Languages Be Saved?*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Gardner H., 1983, *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, New York, Basic Books.
- Kramsch C., 1993, *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- McLuhan M., 1964, *Understanding Media: The Extensions of Man*, New York, McGraw-Hill.
- Vygotsky L. S., 1978, *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Werbach, K., Hunter, D. (2012). *For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business*, Boston, Wharton Digital Press.
- Zawadzka E., 2004, *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Kraków, Wydawnictwo Impuls.

ROZDZIAŁ

02

STRUKTURA EGZAMINU A-LEVEL Z JĘZYKA POLSKIEGO

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Egzamin A-level z języka polskiego (AQA 7687) – struktura, zakres tematyczny i wymagania

Egzamin A-level z języka polskiego stanowi zwieńczenie dwuletniego etapu edukacji, który następuje po ukończeniu obowiązkowego nauczania w szkole gimnazjalnej (*secondary school*). Uczniowie kontynuują naukę w szkołach średnich – w tzw. *sixth form colleges* lub college'ach – przygotowując się do egzaminu GCE A-level (General Certificate of Education – Advanced). Kwalifikacja ta jest uznawana nie tylko w Wielkiej Brytanii, ale także w krajach Commonwealth oraz w wielu szkołach międzynarodowych na całym świecie.

Program A-level opiera się na wiedzy, umiejętnościach i zrozumieniu nabytym podczas nauki na poziomie GCSE. Jest to zintegrowana ścieżka kształcenia, koncentrująca się na języku, kulturze i społeczeństwie. Rozwija ona kompetencje komunikacyjne, umiejętność krytycznego myślenia, zdolność do samodzielnych badań oraz twórczą ekspresję. Program ten jest skierowany do uczniów zainteresowanych dalszymi studiami humanistycznymi, zwłaszcza językami nowożytnymi, filologią lub kierunkami kulturoznawczymi. Kurs został zaprojektowany jako dwuletni cykl nauczania. W pierwszym roku nauki uczniowie analizują kontekst społeczny oraz życie artystyczne współczesnej i historycznej Polski. Drugi rok skupia się na zagadnieniach marginalizacji, różnorodności kulturowej oraz politycznych aspektach życia społecznego – w tym na wpływie emigracji, przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej oraz poziomie zaangażowania politycznego młodych obywateli. Tematy te służą rozwijaniu wiedzy o społeczeństwie i kulturze Polski oraz wzmacnianiu umiejętności językowych uczniów poprzez pracę z autentycznymi źródłami w języku polskim (mówionymi i pisanymi). Program przewiduje również analizę dzieł literackich i filmowych, które tematycznie korespondują z omawianymi zagadnieniami. Uczniowie mają możliwość wybrania jednej książki i jednego filmu lub dwóch książek z listy zawartej w oficjalnej specyfikacji AQA.

W trakcie przygotowań uczniowie rozwijają swoje kompetencje w zakresie wyrażania opinii, argumentowania, analizy i oceny w formie pisemnej, a także doskonałą znajomość gramatyki, leksyki oraz idiomatyki języka polskiego. Oczekuje się od nich umiejętności swobodnego i precyzyjnego formułowania wypowiedzi, zgodnie z wymaganiami językowymi egzaminu.

Do kluczowych sprawności egzaminacyjnych rozwijanych w toku kursu należą:

- słuchanie i reagowanie na dłuższe fragmenty wypowiedzi ustnych, pochodzących z różnych kontekstów i źródeł, uwzględniające zróżnicowane rejestry i style języka,
- czytanie i analiza tekstów różnego typu: literackich, użytkowych, publicystycznych, zarówno współczesnych, jak i historycznych,
- rozumienie głównych wątków, sedna oraz szczegółów tekstu mówionego i pisanego,
- interpretacja oraz streszczanie materiałów faktograficznych i abstrakcyjnych,
- tłumaczenie z języka polskiego na angielski oraz z angielskiego na polski,
- synteza, ocena i porównywanie argumentów zaczerpniętych ze źródeł pisanych i mówionych,
- spójne i poprawne językowo przedstawianie wniosków w formie pisemnej.

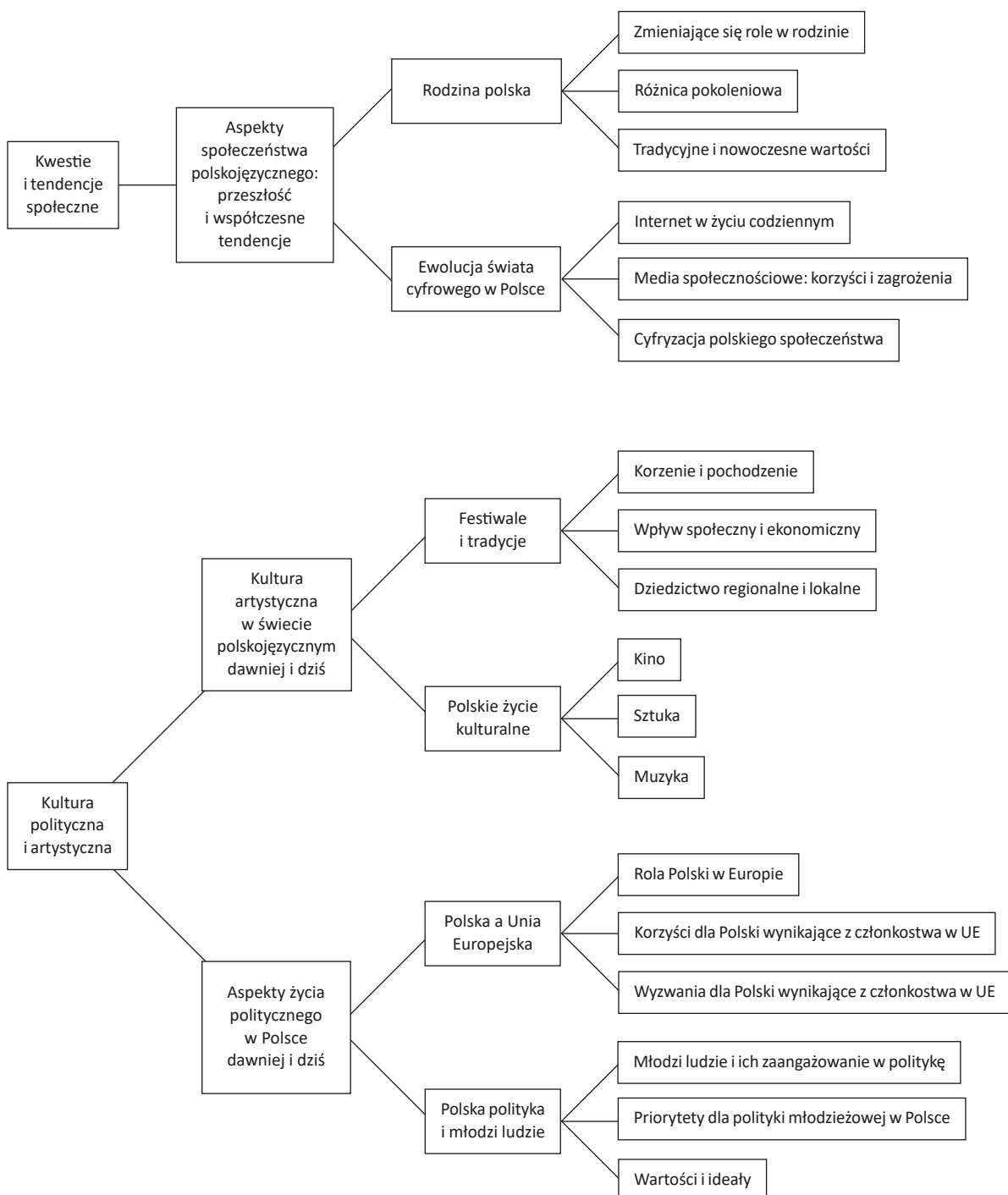
Uczniowie są również zobowiązani do zrealizowania samodzielnego projektu badawczego (Independent Research Project), w którym wybierają temat związany z Polską i prowadzą indywidualne badania. Projekt kończy się esejem, w którym oceniana jest umiejętność samodzielnego poszukiwania informacji, ich selekcji, analizy oraz wyciągania wniosków, a także poprawność językowa i przejrzystość argumentacji.

Zakres materiału egzaminacyjnego został podzielony na cztery główne obszary tematyczne:

1. **Kwestie społeczne i tendencje społeczne oraz kultura polityczna i artystyczna** – uczniowie analizują zjawiska społeczne i polityczne oraz przejawy kultury i sztuki w kontekście polskim;
2. **Teksty literackie i filmy** – analiza wybranych dzieł pod kątem treści, techniki, formy oraz znaczeń kulturowych;
3. **Projekt badawczy (Independent Research Project)** – samodzielna praca pisemna poprzedzona procesem badawczym i selekcją źródeł;
4. **Zagadnienia gramatyczne** – uczniowie muszą biegle posługiwać się strukturami językowymi wymaganymi na poziomie GCSE oraz dodatkowymi strukturami wskazanymi w specyfikacji AQA.

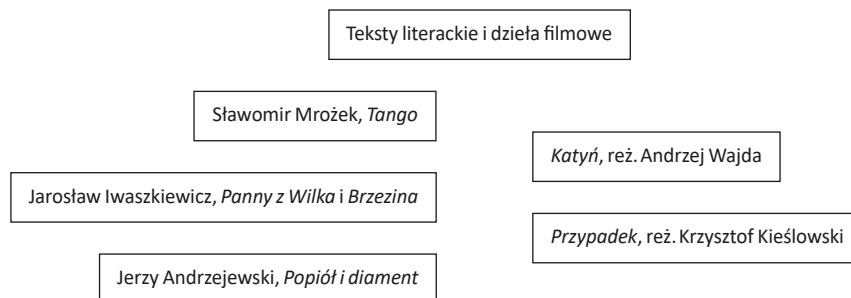
Ad. 1. Kwestie społeczne i tendencje w tym obszarze oraz kultura polityczna i artystyczna

Uczniowie muszą przeanalizować poniższe tematy i podtematy w odniesieniu do Polski, powinni korzystać z różnych źródeł, w tym materiałów z mediów internetowych. Powinni znać słownictwo, które pozwoli im swobodnie dyskutować na poniższe tematy.

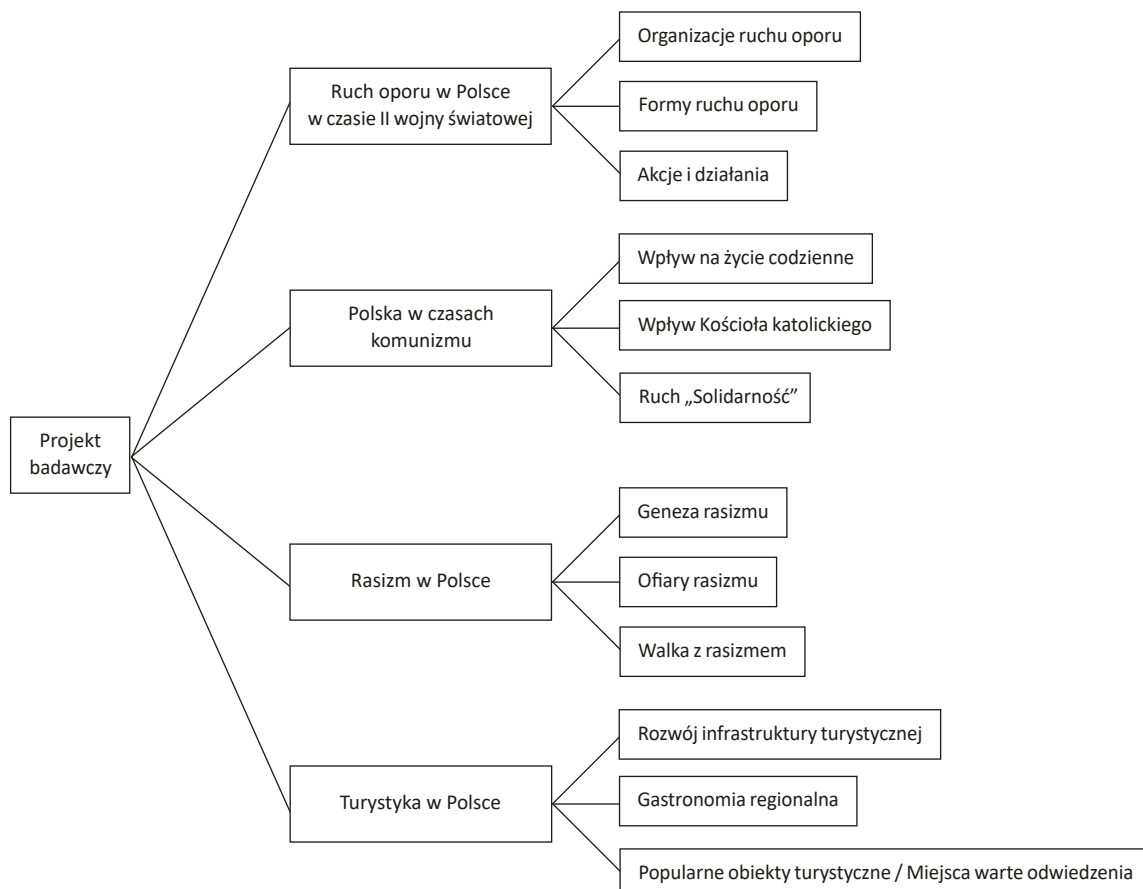
Ad. 2. Teksty literackie i dzieła filmowe

Podczas egzaminu uczeń musi wybrać dwie lektury lub jedną lekturę i jeden film oraz dokonać ich analizy. Wykaz lektur i filmów – poniżej.

Ad. 3. Projekt badawczy

Uczniowie muszą samodzielnie zrealizować projekt badawczy poświęcony jednemu z poniższych tematów. Powinni wykazać się umiejętnością prowadzenia badań oraz zgłębienia wiedzy na dany temat. Podczas egzaminu będą musieli napisać rozprawkę dotyczącą wybranego projektu badawczego.

Ad. 4. Zagadnienia gramatyczne

Od uczniów A-level oczekuje się, że w trakcie kursu zapoznają się z systemem gramatycznym i strukturami językowymi. Zakłada się pełną znajomość gramatyki i struktur wymaganych na poziomie GCSE. Podczas prac pisemnych maturzyści powinni świadomie używać wyszczególnionych, różnorodnych struktur gramatycznych, aby wykazać się ich znajomością. Wymogi są szczegółowo opisane w specyfikacji AQA, zawierającej dokładną listę zagadnień, z którymi uczniowie powinni być zaznajomieni i które powinni umieć świadomie stosować w praktyce.

Kategorie gramatyczne:

1. **Rzeczowniki i ich odmiana**
rodzaje: męski, żeński, nijaki; liczby: pojedyncza, mnoga; przypadki: mianownik, dopełniacz, celownik, biernik, narzędnik, miejscownik, wołacz; zgodność w zdaniu
2. **Zaimek**
odmiana form osobowych, wskazujących, dzierżawczych, liczebniki, zwroty refleksyjne, formy grzecznościowe (ty, wy, pan, pani, państwo)
3. **Przymiotnik**
zgoda w rodzaju i liczbie, stopniowanie (komparatyw, superlatyw), zaimki przymiotne (wskazujące, pytające, dzierżawcze)
4. **Przysłówek**
stopniowanie (np. najradośniej), zaimki pytające (jak? kiedy? gdzie?)
5. **Czasownik i jego formy**
bezokolicznik, czasy (teraźniejszy, przeszły, przyszły), aspekty (niedokonany, dokonany), formy bezosobowe, przeczenia, pytania, tryby: rozkazujący, przypuszczający, imiesłowy (przysłówkowe i przymiotnikowe: aktywne i bierne), strona bierna i zwrotna, prefiksy czasownikowe modyfikujące znaczenie
6. **Mowa zależna i niezależna**
umiejętność przeformułowywania wypowiedzi
(np. „– Idę... – powiedział[-a]” → „Powiedział[-a], że idzie...”)
7. **Przymyki i spójniki**
różnorodne łączenia zdaniowe: a, albo, ale, by, i, jeżeli, że, ponieważ, chociaż itd.
8. **Liczebniki**
główne: kardynalne, porządkowe, nieokreślone (kilka, dużo), zbiorowe (dwoje), ułamki (pół, ćwierć)
9. **Określenia ilości i wyrażenia czasowe**
np. kilka razy, w ciągu roku, od czasu do czasu
10. **Składnia**
swoboda szyku zdania, np. przestawny szyk dla podkreślenia („Ładny jest ten kolor.”)

Każde z tych zagadnień musi być stosowane z odpowiednią dokładnością i zrozumieniem zarówno form, jak i funkcji – chodzi nie tylko o znajomość, ale też o świadome użycie w kontekście.

Assessment Objectives – cele egzaminacyjne i ich waga

Egzamin ocenia cztery główne umiejętności (AO), które muszą być rozwinięte podczas kursu.

Tabela. Umiejętności językowe ocenianie podczas egzaminu A-level

Cele oceniania, ang. <i>Assessment Objectives</i>	Umiejętności podlegające ocenie	Waga [%]
AO1	Rozumienie wypowiedzi ustnych, które pochodzą z różnych źródeł, i umiejętność odpowiedzi pisemnej.	20
AO2	Rozumienie wypowiedzi pisemnych, które pochodzą z różnych źródeł, i stosowne odniesienie się do nich na piśmie.	30
AO3	Precyzyjne operowanie językiem w formie pisemnej z zastosowaniem odpowiedniego zakresu leksyki i struktur gramatycznych.	30
AO4	Wykazanie się znajomością i zrozumieniem różnych aspektów kultury i społeczeństwa krajów/wspólnot, w których mówi się danym językiem, oraz reagowanie na nie krytycznie i analitycznie.	20

Struktura egzaminu A-level – podział na arkusze egzaminacyjne (Papers 1–3)

Egzamin A-level z języka polskiego (kod AQA 7687) składa się z trzech odrębnych arkuszy egzaminacyjnych, które łącznie oceniają różne kompetencje językowe:

- rozumienie ze słuchu i czytanie ze zrozumieniem,
- tłumaczenie,
- pisanie,
- analizę tekstów kulturowych,
- pracę badawczą.

Każdy z arkuszy ma swoją określoną wagę procentową, czas trwania oraz zestaw zadań.

Paper 1: Reading and Writing

Czas trwania: 2 godziny 30 minut

Waga: 42,5% ogólnej oceny

Ten arkusz egzaminacyjny sprawdza przede wszystkim umiejętność czytania ze zrozumieniem, tłumaczenia oraz pisanie tekstów argumentacyjnych i analitycznych.

Zakres zadań:

- **Czytanie i interpretacja tekstu:** Uczniowie pracują z autentycznymi tekstami w języku polskim, pochodzącymi z różnych źródeł, w tym literackimi, publicystycznymi, informacyjnymi. Muszą wykazać się umiejętnością rozumienia sensu ogólnego, informacji szczegółowych, tonu wypowiedzi i intencji autora.
- **Tłumaczenie z języka polskiego na język angielski:** Fragment tekstu (ok. 100 słów) ma być przetłumaczony płynnie i poprawnie językowo, z zachowaniem sensu, rejestru i stylu.
- **Independent Research Project (IRP):** Uczeń pisze esej (ok. 300 słów) na temat samodzielnie zrealizowanego projektu badawczego, który został wcześniej opracowany w ramach programu nauczania. Praca oceniana jest pod względem znajomości tematu, struktury wypowiedzi, argumentacji oraz precyzji językowej.

Cele egzaminacyjne realizowane w tym arkuszu: AO2 (czytanie), AO3 (język pisemny), AO4 (analiza kulturowa).

Paper 2: Writing

Czas trwania: 2 godziny

Waga: 20% ogólnej oceny

Celem tego arkusza jest sprawdzenie umiejętności analizy i interpretacji tekstów literackich i filmowych oraz formułowania przemyślanej, poprawnej pod względem językowym wypowiedzi pisemnych.

Zakres zadań:

- Uczeń wybiera dwie pozycje z listy AQA – mogą to być:
 - **dwie książki,**
 - **jedna książka i jeden film.**
- Na temat każdej wybranej pozycji formułowane są pytania egzaminacyjne. Uczeń wybiera jedno pytanie do każdej pozycji i pisze dwie rozprawki.
- Rozprawki powinny mieć charakter analityczno-interpretacyjny i liczyć **około 300 słów każda.**

- Ocenie podlega: znajomość treści utworu, umiejętność interpretacji motywów, postaci i kontekstu, analiza formy i techniki narracyjnej, logika argumentacji, język i styl.

Cele egzaminacyjne realizowane w tym arkuszu: AO3 (język pisany), AO4 (wiedza kulturowa i analiza).

Paper 3: Listening, Reading and Writing

Czas trwania: 2 godziny 30 minut

Waga: 37,5% ogólnej oceny

Ten arkusz sprawdza umiejętności rozumienia ze słuchu, czytania oraz pisanie w odpowiedzi na analizowane materiały źródłowe. Stanowi połączenie kompetencji receptywnych i produktywnych.

Zakres zadań:

- **Rozumienie ze słuchu:** Uczniowie słuchają nagrań pochodzących z autentycznych źródeł – mogą to być wywiady, wypowiedzi medialne, reportaże itp. – i odpowiadają na pytania pisemne dotyczące treści, tonu, celu wypowiedzi.
- **Czytanie i tłumaczenie:** Tekst w języku angielskim (ok. 100 słów) należy przetłumaczyć na język polski z zachowaniem poprawności gramatycznej i adekwatności stylistycznej.
- **Zadanie integrujące:** Uczeń pracuje z fragmentem tekstu pisanego oraz materiałem słuchowym dotyczącym tego samego tematu. Na ich podstawie przygotowuje krótki esej (ok. 200 słów), wykazując się umiejętnością syntezy, interpretacji, wyciągania wniosków oraz wyrażania własnej opinii.
- **Cele egzaminacyjne realizowane w tym arkuszu:** AO1 (rozumienie ze słuchu), AO2 (czytanie), AO3 (język pisany), AO4 (analiza kulturowa).

Podsumowanie

Struktura egzaminu A-level została zaprojektowana tak, aby ocenić nie tylko biegłość językową uczniów, ale także ich zdolność do analizy, interpretacji i refleksji nad złożonymi zagadnieniami kulturowymi i społecznymi. Każdy z arkuszy wymaga solidnego przygotowania w zakresie języka, lektur, tematyki społecznej i kompetencji pisemnych. Wspólna dla wszystkich komponentów jest potrzeba precyzyjnego operowania językiem oraz umiejętność krytycznego myślenia.

I. Kryteria oceniania rozprawek/esejów – Paper 2 oraz Independent Research Project (IRP).

W egzaminie A-level z języka polskiego istotnym elementem oceny jest umiejętność formułowania przemyślanych, logicznych i poprawnych wypowiedzi pisemnych w formie esejów. Dotyczy to zarówno eseju literacko-filmowego (Paper 2), jak i eseju będącego rezultatem indywidualnego projektu badawczego (IRP), ocenianego w ramach Paper 1. Eseje oceniane są zgodnie z jasno określonymi kryteriami, które uwzględniają zarówno poziom językowy ucznia, jak i jego umiejętności analityczne, argumentacyjne i interpretacyjne.

1. Adekwatność treści do pytania

Ocenie podlega zgodność pracy z postawionym pytaniem. Uczeń powinien dokładnie odczytać i zrozumieć, czego dotyczy temat, a następnie oprzeć swoją odpowiedź na konkretnych przykładach i argumentach odnoszących się do niego. Praca ogólna, niezwiązana z pytaniem lub odbiegająca od tematu, skutkuje niższą oceną – nawet jeśli jest napisana poprawnym językiem.

2. Klarowna struktura argumentacji

Komisja egzaminacyjna zwraca szczególną uwagę na przejrzystość i logiczność struktury eseju. Praca powinna zawierać:

- wstęp, w którym zostaje sformułowana teza lub główna myśl,
- rozwinięcie, składające się z argumentów i przykładów ułożonych w logicznej kolejności,
- zakończenie, które podsumowuje rozważania i zamyka wypowiedź.

Każdy akapit powinien mieć swoją funkcję, a przejścia między nimi powinny być płynne i spójne.

3. Poprawność gramatyczna i stylistyczna

Poprawne posługiwanie się językiem polskim jest jednym z kluczowych elementów podlegających ocenie. Uczeń powinien wykazać się:

- znajomością struktur gramatycznych (np. odmiana, składnia, tryby, aspekty czasowników),
- bogatym słownictwem, odpowiednio dobranym do tematu i stylu wypowiedzi,
- spójnością stylistyczną (np. unikanie potoczności w eseju analitycznym),
- umiejętnością formułowania zdań złożonych, poprawnych interpunkcyjnie.

Egzaminatorzy nie wymagają językowej perfekcji, ale błędy nie mogą utrudniać zrozumienia tekstu ani wpływać na jego logikę.

4. Głębokość refleksji, odniesienia kulturowe i kontekstualne

Esej powinien wykraczać poza powierzchowną analizę treści. Oceniana jest:

- umiejętność interpretacji postaw bohaterów, symboli, technik narracyjnych;
- odniesienia do kontekstu historycznego, społecznego lub kulturowego, w którym powstał utwór;
- refleksja nad znaczeniem dzieła lub omawianego problemu we współczesnym świecie.

W przypadku IRP (projektu badawczego) ważne są również odniesienia do wiarygodnych źródeł oraz umiejętność ich interpretacji i syntetyzowania.

5. Umiejętność porównania tekstów lub różnych perspektyw

Jeśli temat na to pozwala, uczeń powinien wykazać się umiejętnością porównywania:

- dwóch tekstów literackich lub tekstu i filmu,
- odmiennych punktów widzenia (np. różnych bohaterów, autorów, epok),
- własnego stanowiska z innymi opiniami (np. z interpretacjami krytyków literackich).

Komparatystyka świadczy o dojrzałości intelektualnej ucznia i pozwala podnieść ocenę w ramach AO4 (analiza kulturowa i społeczna).

II. Zalecany model pracy z uczniami

Aby skutecznie przygotować uczniów do pisania rozprawek, nauczyciele powinni:

- ćwiczyć analizę tematów i tworzenie planu wypowiedzi,
- stosować arkusze ocen z kryteriami AQA, np. *mark schemes*,
- przeprowadzać próbne rozprawki i omawiać je wspólnie z uczniami,
- ćwiczyć pisanie pod presją czasu,
- rozwijać słownictwo tematyczne i frazeologię akademicką.

III. Podsumowanie dla ucznia i nauczyciela

1. Opanuj dokładnie wszystkie kategorie gramatyczne z listy AQA – nie wystarczy sama ich znajomość, trzeba umieć zastosować je w kontekście pisemnym.
2. Ćwicz zadania skupione na słuchaniu i czytaniu, które weryfikują AO1 i AO2.
3. W zadaniach pisemnych stosuj różnorodne struktury – im bardziej świadomie i precyzyjnie, tym lepiej (AO3).
4. Rozwijaj umiejętność analizy kulturowej i społecznej – to klucz do sukcesu przy AO4.

ROZDZIAŁ

03

100 SPOSOBÓW PRZYGOTOWANIA DO EGZAMINU

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

10 powodów, dla których uczeń powinien zdać egzamin A-level z języka polskiego jako obcego

- 1. Wartość edukacyjna**
Nauka języka polskiego rozwija umiejętności komunikacyjne, poznawcze i kulturowe, pogłębiając zrozumienie historii, literatury i tradycji Polski.
- 2. Przywiązanie do korzeni**
Dla uczniów o polskich korzeniach A-level z języka polskiego pozwala podtrzymać więź z językiem i kulturą przodków, wzmacniając ich tożsamość i relacje z rodziną.
- 3. Szersze możliwości podróży i pracy**
Znajomość języka otwiera drogę do podróży po Polsce, pracy w środowiskach międzynarodowych i podejmowania studiów w Polsce lub w polskojęzycznych instytucjach.
- 4. Wyróżnienie w CV i rekrutacji na studia**
Egzamin A-level to ceniona kwalifikacja, która podkreśla umiejętności językowe i może wyróżnić kandydata w procesie rekrutacyjnym.
- 5. Rozwój kompetencji międzykulturowych**
Uczeń poszerza swoje horyzonty, lepiej rozumie inne kultury i przygotowuje się do życia w zróżnicowanym środowisku.
- 6. Wzmocnienie ogólnych umiejętności językowych**
Nauka drugiego języka rozwija ogólną świadomość językową i ułatwia późniejszą naukę kolejnych języków obcych.
- 7. Szansa na międzynarodowe kontakty**
Dzięki znajomości języka uczniowie mogą łatwiej nawiązywać kontakty z osobami polskojęzycznymi w kraju i za granicą.
- 8. Przygotowanie do życia w globalnym świecie**
Biegłość w języku polskim to atut w karierze w międzynarodowych

organizacjach, instytucjach kulturalnych czy firmach działających w Europie Środkowej i Wschodniej.

9. **Kształtowanie dumy i samooceny**

Zdanie prestiżowego egzaminu językowego to ważne osiągnięcie, które daje uczniowi poczucie sukcesu i wiarę we własne umiejętności.

10. **Kontynuowanie nauki na wyższym poziomie**

A-level stanowi solidną bazę do podjęcia dalszej nauki języka polskiego na poziomie akademickim, w tym specjalizacji w filologii, historii czy kulturoznawstwie.

10 różnic pomiędzy przygotowaniem do egzaminu A-level a ogólnym uczeniem się języka polskiego jako odziedziczonego

1. **Cel**

Przygotowanie do egzaminu A-level skupia się na spełnieniu wymagań egzaminacyjnych i zdobyciu wysokiej oceny. Ogólne uczenie się języka polskiego jako odziedziczonego nastawione jest na rozwijanie więzi z językiem, kulturą i tożsamością rodzinną.

2. **Struktura**

W przygotowaniu do A-level realizuje się ściśle określony program i zakres treści pod kątem egzaminu. Ogólne uczenie się języka odziedziczonego pozwala na bardziej elastyczną strukturę, dostosowaną do zainteresowań i potrzeb ucznia.

3. **Intensywność**

Nauka do egzaminu bywa bardziej intensywna i uporządkowana, zwłaszcza w miesiącach przed sesją egzaminacyjną. Ogólne uczenie się języka polskiego jako odziedziczonego jest bardziej równomierne w czasie i nie podlega presji terminów.

4. **Materiały**

W przygotowaniu do egzaminu dominuje praca z materiałami typowo egzaminacyjnymi: podręcznikami, arkuszami, przykładami esejów i nagrań. Przy ogólnym uczeniu się języka polskiego można sięgać po różnorodne teksty autentyczne: literaturę, piosenki, filmy, gry czy wywiady.

5. **Nacisk na sprawność pisania**

Egzamin A-level wymaga rozwijania umiejętności pisania esejów i analizowania materiałów literackich i filmowych. W ogólnym uczeniu się języka polskiego jako odziedziczonego większą rolę mogą odgrywać ćwiczenia komunikacyjne i praktyczne.

6. **Świadomość egzaminacyjna**

Podczas przygotowania do egzaminu uczniowie poznają jego format, kryteria oceniania i strategie rozwiązywania zadań. W ogólnym uczeniu się języka polskiego większy nacisk kładzie się na spontaniczną i swobodną komunikację.

7. Ograniczenia czasowe

Podczas przygotowania do egzaminu ważne jest ćwiczenie pisania i odpowiadania w ściśle wyznaczonym czasie. W ogólnym uczeniu się języka odziedziczono nacisk na tempo wykonywania zadań jest mniejszy.

8. Ocena i wyniki

Przygotowanie do egzaminu jest nastawione na ocenę końcową i zdobycie kwalifikacji. Ogólne uczenie się języka polskiego pozwala skupić się na postępach w komunikacji, poszerzaniu słownictwa i rozwijaniu kompetencji kulturowych.

9. Zakres treści

Podczas przygotowania do egzaminu treści są ukierunkowane na konkretne lektury, filmy i tematy przewidziane w sylabusie. Ogólne uczenie się języka polskiego obejmuje szerszy zakres tematyczny, dostosowany do zainteresowań i doświadczeń uczniów.

10. Umiejętności praktyczne

Przygotowanie do egzaminu rozwija typowe umiejętności egzaminacyjne: analizę tekstów, pisanie pod kątem oceny i kryteriów czy poprawne tłumaczenie. Ogólne uczenie się języka polskiego dla uczniów dziedziczących język skupia się bardziej na praktycznym i naturalnym posługiwaniu się językiem w codziennych i rodzinnych kontekstach.

10 odpowiedzi na pytania uczniów przed egzaminem A-level z języka polskiego

1. Czy muszę przeczytać wszystkie lektury i obejrzeć filmy?

Tak – musisz bardzo dobrze znać materiał literacki i filmowy przewidziany w programie. Pytania w arkuszu dotyczącym literatury i filmu wymagają dokładnej znajomości treści oraz problematyki.

2. Czy mogę korzystać z notatek lub słowników podczas egzaminu?

Nie – podczas egzaminu nie możesz używać notatek, słowników ani dodatkowych materiałów.

3. Czy muszę posługiwać się cytatami w rozprawkach o literaturze i filmie?

Tak – konkretne cytaty i odniesienia do scen lub fragmentów pokazują, że dobrze znasz materiał i potrafisz go analizować.

4. Czy muszę znać szczegóły biograficzne autorów i reżyserów?

Wystarczy podstawowa wiedza o twórcach i epoce – najważniejsze jest jednak szczegółowe omówienie treści i kontekstu utworu lub filmu.

5. Czy warto ćwiczyć pisanie pod presją czasu?

Tak – w każdym arkuszu masz ograniczony czas, więc ćwiczenia w domu z zegarem pomogą ci lepiej zarządzać czasem i pisać składne odpowiedzi.

6. Na czym polegają zadania w części „Tłumaczenia i język w użyciu”?

W tej części musisz przetłumaczyć krótkie fragmenty tekstu z języka polskiego

na angielski i odwrotnie, a także wykazać się znajomością gramatyki i frazeologii.

7. Czy muszę znać specjalne słownictwo dotyczące filmu i literatury?

Tak – warto przygotować listę przydatnego słownictwa i fraz opisujących wątki, bohaterów, środki stylistyczne, zdjęcia i montaż w filmie, aby lepiej analizować materiał.

8. Czy muszę napisać wnioski w moich odpowiedziach?

Tak, zawsze – podsumowanie argumentów i jasny wniosek podnoszą wartość odpowiedzi i pokazują, że potrafisz samodzielnie przeprowadzać rozumowanie.

9. Jak długie powinny być moje odpowiedzi?

Odpowiedzi powinny być wyczerpujące i konkretne – w części literackiej i filmowej pisz eseje o długości ok. 250–350 słów, w zależności od polecenia.

10. Co robić, jeśli nie znam odpowiedzi na pytanie?

Zachowaj spokój – spróbuj przypomnieć sobie, co wiesz o danym temacie, podziel odpowiedź na wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Nawet podstawowe informacje, napisane poprawnym językiem, mogą pozwolić ci zdobyć część punktów.

10 ćwiczeń przygotowujących do egzaminu A-level (słuchanie)

1. Wysłuchaj nagrania i odpowiedz na pytania szczegółowe.

Uczniowie słuchają krótkiego wywiadu i zapisują odpowiedzi na pytania typu: *Kto? Co? Gdzie? Kiedy? Dlaczego?*

2. Uzupełnij luki w transkrypcji nagrania.

Uczniowie otrzymują tekst nagrania z lukami i muszą wpisać usłyszane słowa lub wyrażenia.

3. Zaznacz Prawda/Fałsz na podstawie nagrania.

Po wysłuchaniu dialogu uczniowie zaznaczają, które zdania są zgodne z treścią nagrania.

4. Wybierz właściwą odpowiedź (test wielokrotnego wyboru).

Nauczyciel odtwarza nagranie, a uczniowie odpowiadają na pytania w formacie A, B, C.

5. Uporządkuj wydarzenia w kolejności chronologicznej.

Po wysłuchaniu narracji lub opowieści uczniowie numerują zdarzenia, nadając im właściwą kolejność.

6. Streść nagranie w 3–4 zdaniach.

Po wysłuchaniu materiału uczniowie piszą krótkie podsumowanie treści.

7. **Uzupełnij tabelę informacjami.**
Uczniowie wypełniają tabelę informacjami z nagrania, np. datami, nazwiskami, nazwami miejsc.
8. **Określ ton i intencję nadawcy.**
Po wysłuchaniu nagrania uczniowie piszą, czy nadawca mówi w tonie formalnym, nieformalnym, żartobliwym itp.
9. **Podaj znaczenie wyrażień i słów w kontekście nagrania.**
Uczniowie notują znaczenie trudniejszych słów i wyrażień w oparciu o kontekst usłyszanego materiału.
10. **Słuchanie selektywne: wypisz szczegóły.**
Uczniowie słuchają nagrania i zapisują konkretne szczegóły, takie jak ceny, liczby, godziny, miejsca, imiona.

10 ćwiczeń przygotowujących do czytania ze zrozumieniem (A-level)

1. **Pytania szczegółowe do tekstu**
Uczniowie czytają krótki artykuł i odpowiadają pisemnie na pytania typu: *Kto? Co? Gdzie? Kiedy? Dlaczego?*
2. **Prawda/Fałsz z uzasadnieniem**
Uczniowie czytają fragment i decydują, czy podane zdania są prawdziwe, czy fałszywe, podając cytaty lub parafrazę z tekstu.
3. **Wyszukiwanie synonimów i antonimów**
Nauczyciel przygotowuje listę słów, a uczniowie znajdują w tekście ich synonimy i antonimy.
4. **Podsumowanie akapitu**
Uczniowie czytają jeden akapit i piszą w 1–2 zdaniach jego podsumowanie.
5. **Dopasuj nagłówki do akapitów**
Uczniowie otrzymują nagłówki i muszą przyporządkować je do odpowiednich części tekstu.
6. **Wnioski i interpretacja**
Uczniowie odpowiadają na pytania, które wymagają wyciągnięcia wniosków i interpretowania ukrytego znaczenia.
7. **Ustal kolejność wydarzeń**
Po przeczytaniu narracyjnego tekstu uczniowie numerują wydarzenia w poprawnej kolejności.
8. **Streszczenie całego tekstu**
Uczniowie piszą krótkie streszczenie (np. w 5 zdaniach), skupiając się na głównym wątku i ważnych szczegółach.

9. **Ćwiczenie słownictwa z kontekstu**

Uczniowie podkreślają w tekście nieznane słowa i próbują wyjaśnić ich znaczenie, opierając się na kontekście zdania.

10. **Zadania wielokrotnego wyboru (MCQ)**

Uczniowie czytają tekst i odpowiadają na pytania testowe w formacie ABCD, ćwicząc dokładność i szybkość wyboru właściwej odpowiedzi.

10 ćwiczeń rozwijających umiejętność pisania rozprawki

1. **Analiza tematu i pytania rozprawki**

Uczniowie otrzymują temat i wypisują słowa kluczowe, analizują pytanie i planują, jakie argumenty mogą w nim poruszyć.

2. **Tworzenie tezy**

Uczniowie ćwiczą pisanie jasnej i zwięzłej tezy w odpowiedzi na temat (np. jedno zdanie wprowadzające stanowisko w rozprawce).

3. **Ćwiczenie pisania wstępu**

Uczniowie piszą wprowadzenie do rozprawki dla podanego tematu, wprowadzając problem i swoją tezę.

4. **Dobieranie argumentów**

Uczniowie w grupach tworzą listę mocnych i słabych argumentów do podanego tematu rozprawki i ćwiczą ich selekcję.

5. **Pisanie rozwinięcia**

Uczniowie piszą jeden akapit rozwinięcia rozprawki, stosując strukturę: teza częściowa → argument → przykład → wniosek.

6. **Ćwiczenie spójników i łączników**

Uczniowie układają listę wyrażen i spójników przydatnych w rozprawce (np. *po pierwsze, z drugiej strony, podsumowując*) i wstawiają je w podane zdania.

7. **Pisanie zakończenia**

Uczniowie piszą zakończenie rozprawki do podanego planu, podsumowując argumenty i powtarzając stanowisko.

8. **Analiza przykładowej rozprawki**

Uczniowie otrzymują modelową rozprawkę i analizują jej strukturę, argumentację i styl. Mogą podkreślać tezę, argumenty i wnioski.

9. **Przekształcanie planu w rozprawkę**

Uczniowie otrzymują plan rozprawki (punkty wstępu, argumentów i zakończenia) i piszą spójny, całościowy tekst.

10. **Autokorekta i poprawki**

Uczniowie czytają swoje rozprawki i poprawiają błędy językowe, stylistyczne i logiczne (mogą korzystać z listy kontrolnej przygotowanej przez nauczyciela).

10 ćwiczeń rozwijających sprawność tłumaczenia (A-level)

1. **Tłumaczenie pojedynczych zdań z języka angielskiego na polski**
Uczniowie tłumaczą krótkie zdania zawierające różne czasy i struktury gramatyczne.
2. **Tłumaczenie fragmentów tekstów narracyjnych**
Uczniowie otrzymują krótkie akapity w języku angielskim i przekładają je na język polski, zachowując styl i spójność.
3. **Tłumaczenie dialogów**
Uczniowie ćwiczą przekład dialogów z języka angielskiego na polski, starając się zachować naturalność i poprawność językową.
4. **Ćwiczenia z fałszywymi przyjaciółmi (*false friends*)**
Nauczyciel podaje listę wyrazów, które brzmią podobnie w obu językach, lecz znaczą co innego. Uczniowie muszą je poprawnie przetłumaczyć w zdaniu.
5. **Tłumaczenie idiomów i frazeologizmów**
Uczniowie otrzymują idiomy w języku angielskim i podają ich odpowiedniki w języku polskim, np. „*It's raining cats and dogs*” → „*Leje jak z cebra*”.
6. **Tłumaczenie nagłówków prasowych**
Uczniowie ćwiczą przekład krótkich, treściwych nagłówków prasowych, dbając o styl i precyzję.
7. **Tłumaczenie cytatów literackich**
Uczniowie przekładają krótkie cytaty literackie, starając się zachować ich styl i przesłanie.
8. **Tłumaczenie opisów miejsc i osób**
Uczniowie tłumaczą teksty opisujące wygląd, charakter i otoczenie, ćwicząc przymiotniki i struktury opisowe.
9. **Tłumaczenie prostych tekstów użytkowych (np. zaproszenie, ogłoszenie)**
Uczniowie przekładają krótkie formy użytkowe, dbając o poprawność stylistyczną i językową.
10. **Tłumaczenie przysłów i powiedzeń**
Uczniowie dobierają odpowiednie przysłowia w języku polskim do podanych przysłów w języku angielskim, np. „*Better safe than sorry*” → „*Strzeżonego Pan Bóg strzeże*”.

10 ćwiczeń przygotowujących do pracy z projektem na A-level

- 1. Wybór tematu i uzasadnienie**
Uczniowie przygotowują listę 3 tematów projektu i dla każdego piszą krótkie uzasadnienie, dlaczego go wybrali.
- 2. Burza mózgów – pytania badawcze**
W grupach uczniowie tworzą listę 5–7 pytań badawczych, które staną się punktem wyjścia dla ich projektu.
- 3. Zbieranie materiałów źródłowych**
Uczniowie przygotowują spis 5 źródeł (artykuły, filmy, wywiady, książki) i zapisują, czego mogą się z nich dowiedzieć.
- 4. Tworzenie planu projektu**
Uczniowie opracowują plan swojego projektu: wstęp, część główną, podsumowanie, wnioski i harmonogram prac.
- 5. Pisanie wstępu**
Uczniowie piszą szkic wstępu do swojego projektu, w którym podają temat, pytanie badawcze i cel pracy.
- 6. Prezentowanie fragmentu projektu ustnie**
W parach uczniowie przedstawiają koledze fragment swojego projektu, ćwicząc płynność i poprawność językową.
- 7. Ćwiczenie parafrazowania cytatów**
Uczniowie otrzymują krótkie cytaty i ćwiczą parafrazowanie ich, aby włączyć je do swojego tekstu w naturalny sposób.
- 8. Pisanie podsumowania i wniosków**
Uczniowie piszą wstępną wersję podsumowania swojego projektu, podkreślając, czego się nauczyli i jakie wnioski wyciągnęli.
- 9. Tworzenie materiałów wizualnych**
Uczniowie projektują prostą infografikę lub slajd do swojej prezentacji, który podsumuje najważniejsze punkty.
- 10. Próbną prezentacją projektu przed klasą**
Uczniowie ćwiczą całą prezentację przed grupą, a koledzy dają informację zwrotną dotyczącą języka, struktury i treści.

10 przemyślanych ćwiczeń do pracy z tekstem literackim, dostosowanych do poziomu A-level

- 1. Analiza postaci**
Poproś uczniów, aby wybrali jedną postać z tekstu i przygotowali jej profil psychologiczny, uwzględniając motywacje, cechy charakteru, zmiany w trakcie fabuły oraz relacje z innymi bohaterami.
- 2. Cytat w kontekście**
Podaj uczniom wybrany cytat z tekstu i poproś, aby wyjaśnili jego znaczenie w kontekście całego utworu – dlaczego autor użył tych słów właśnie w tym miejscu; jakie cytat ten budzi emocje.
- 3. Symbolika i motywy**
Wskaż kilka motywów (np. światło, ciemność, podróż) i poproś uczniów o znalezienie ich przykładów w tekście, a następnie o interpretację ich znaczenia.
- 4. Perspektywa narracyjna**
Zaproś uczniów do analizy narratora: W jakiej osobie opowiedziana jest historia? Jak wpływa to na odbiór tekstu? Jak zmieniłaby się historia, gdyby narrator był inny?
- 5. Esej interpretacyjny**
Poproś uczniów o napisanie krótkiego eseju (ok. 300–400 słów) na temat głównej idei utworu i jej aktualności we współczesnym świecie.
- 6. Debata literacka**
Podziel uczniów na grupy i każdej przydziel tezę do obrony lub obalenia (np. „Bohater jest pozytywny mimo swoich błędów”). Uczniowie muszą uzasadnić swoje stanowisko przykładami z tekstu.
- 7. Kreatywne zakończenie**
Poproś uczniów, aby napisali alternatywne zakończenie utworu, zachowując styl i język oryginału.
- 8. Mapa relacji**
Zadanie polega na stworzeniu graficznej mapy powiązań między postaciami, z krótkim opisem ich stosunków i konfliktów.
- 9. Analiza językowa**
Wskaż fragment zawierający środki stylistyczne (np. metafory, porównania, epitet) i poproś o ich rozpoznanie oraz wyjaśnienie, jaki efekt tworzą.
- 10. Adaptacja medialna**
Poproś uczniów, aby zaprojektowali plakat filmowy lub trailer do ekranizacji omawianego tekstu, wyjaśniając swoje wybory (jak pokazaliby główny konflikt, jakich symboli by użyli).

10 skutecznych sposobów na udzielenie uczniowi informacji zwrotnej podczas przygotowań do egzaminu A-level z języka polskiego:

- 1. Komentarz pisemny na pracach próbnych**
Zaznacz mocne strony i obszary do poprawy w wypracowaniach czy analizach tekstu, wskazując konkretnie, co uczeń może ulepszyć.
- 2. Feedback ustny po próbnym odpowiedziach**
Rozmowa twarzą w twarz (lub online) pozwala szybko wyjaśnić wątpliwości i od razu rozwiązać niejasności.
- 3. System kodów lub symboli**
Stosuj oznaczenia (np. literowe: S – styl, O – ortografia) na marginesach prac, aby uczeń wiedział, co wymaga uwagi, bez przeciążania tekstu komentarzami.
- 4. Egzaminacyjna lista sprawdzająca**
Przygotuj listę kryteriów egzaminacyjnych i zaznacz, które elementy uczeń już opanował, a które musi jeszcze przećwiczyć.
- 5. Modelowa odpowiedź**
Pokaż uczniowi przykład bardzo dobrej odpowiedzi – wspólnie omówcie, dlaczego spełnia wymagania A-level.
- 6. Informacja zwrotna grupowa**
Podczas zajęć wspólnie omawiajcie najczęstsze błędy i najlepsze strategie – uczeń uczy się też od innych.
- 7. Sesja pytań i odpowiedzi (Q&A)**
Zachęcaj ucznia do zadawania pytań i rozwiewaj wątpliwości w otwartym formacie rozmowy.
- 8. Nagraj krótkie audio/wideo z komentarzem**
Jeśli uczeń pracuje samodzielnie, możesz nagrać swoje uwagi i udostępnić mu w wygodnej formie, do wielokrotnego odtworzenia.
- 9. Technika „pochwała–wskazówka–pochwała”**
Zaczynasz od mocnych stron, potem wskazujesz, co poprawić, a na koniec motywujesz pozytywnym akcentem – buduje to pewność siebie ucznia.
- 10. Próba egzaminacyjna na czas**
Przeprowadź symulację egzaminu i omów wyniki w odniesieniu do oficjalnych kryteriów oceny – realny trening bardzo pomaga.

10 konkretnych powodów, dla których warto przeprowadzić egzamin próbny

1. **Redukuje stres egzaminacyjny**
Uczeń oswaja się z procedurą egzaminu i później mniej się denerwuje podczas właściwego testu.
2. **Pozwala sprawdzić poziom wiedzy**
Pokazuje, co uczeń już umie, a co wymaga dalszego powtórzenia.
3. **Uczy zarządzania czasem**
Ćwiczenie pod presją czasu pozwala lepiej zaplanować rozkład pracy na prawdziwym egzaminie.
4. **Odtwarza realne warunki egzaminacyjne**
Próba w zbliżonych warunkach (np. cisza, limit czasowy) przygotowuje do atmosfery egzaminu właściwego.
5. **Umożliwia nauczycielowi ocenę strategii ucznia**
Nauczyciel może sprawdzić, jakie metody rozwiązywania zadań uczeń stosuje, i je skorygować.
6. **Daje szansę na informacje zwrotne**
Po egzaminie próbnym można szczegółowo omówić błędy i wskazać, jak je poprawić.
7. **Buduje pewność siebie**
Po przejściu próbnego egzaminu uczeń zyskuje poczucie, że potrafi sobie poradzić.
8. **Pomaga określić priorytety nauki**
Wskazuje tematy wymagające największej uwagi w kolejnych tygodniach przygotowań.
9. **Motywuje do dalszej pracy**
Pokazuje postępy i jednocześnie uświadamia, ile jeszcze można poprawić.
10. **Pozwala przewidzieć wynik egzaminu właściwego**
Dzięki wynikom próbnym można oszacować, jak uczeń wypadnie w realnym egzaminie, i w razie potrzeby zaplanować dodatkowe wsparcie.

ROZDZIAŁ

04

JAK PRACOWAĆ Z PROJEKTEM?

Marlena Olechowska, Agata Roćko

Metodą projektu zaczęto pracować już w XVI wieku we włoskiej szkole dla architektów i inżynierów, którzy musieli samodzielnie zaplanować oraz zrealizować budowę jakiegoś obiektu, wykorzystując przekazaną przez nauczyciela wiedzę (Jakubowski, 2016). Do współczesnej szkoły wprowadził tę metodę amerykański pedagog William H. Kilpatrick, który jej założenia przedstawił w 1918 roku w rozprawie *The Project Method* (Kilpatrick, 1929, 11th ed.). Filozof był zdania, że uczniowie powinni:

- wybierać to, czym chcą się zajmować,
- samodzielnie zdobywać wiadomości,
- sprawdzać je w konkretnych sytuacjach życiowych.

Metoda projektu miała stać się lekarstwem na szkołę, która nie przygotowuje uczniów do życia w szybko zmieniającym się świecie. Rozpoczęta na początku XX wieku dyskusja na temat tradycyjnej szkoły trwa właściwie do dnia dzisiejszego wśród pedagogów na całym świecie. Pojawiają się wciąż nowe metody pracy z uczniem, mające na celu rozbudzenie jego ciekawości oraz zachęcenie do działania, tak aby w przyszłości mógł prawidłowo funkcjonować na rynku pracy.

Projekt jest przedsięwzięciem interdyscyplinarnym, łączy w sobie wiele różnych elementów, stąd jego uczestnicy nie tylko rozwijają nabyte dotąd umiejętności, ale także zdobywają zupełnie nowe. Projekt może być realizowany na zajęciach z jednego przedmiotu, ale najczęściej wymaga wiedzy z różnych dziedzin, co pozwala pokazać uczniom, że kompetencje matematyczne, językowe lub informatyczne są potrzebne człowiekowi w wielu obszarach jego życia.

Nauczyciel, który decyduje się na pracę metodą projektu, musi sobie przede wszystkim zadać pytanie, czy zaproponowany przez niego temat jest ciekawy dla uczniów i będzie ich motywował do działania. Uczniowie mogą realizować projekt indywidualnie lub grupowo i każda z tych form ma wiele zalet.

Jeśli uczeń decyduje się na samodzielne wykonanie zadania, wybiera metody pracy odpowiadające jego umiejętnościom, zainteresowaniom i predyspozycjom. Jeśli zaś zdecyduje się na pracę w grupie, będzie uczył się aktywnego słuchania, rozwiązywania problemów i komunikowania się z innymi.

Projekt skupia się przede wszystkim na aktywności uczniów, ale to nauczyciel podaje wszystkie informacje organizacyjne, ustala z uczniami terminy konsultacji, pokazuje przykładowe projekty, pomaga spisać kontrakt, czyli zasady obowiązujące podczas realizacji projektu, dokonuje oceny. Z jednej strony metoda ta wymaga od nauczyciela zaangażowania i doskonałej organizacji, ale z drugiej strony pozwala na realizację własnych zainteresowań i wprowadzenie własnych rozwiązań dydaktycznych.

Zadaniem nauczyciela jest:

- określenie celu,
- określenie tematu,
- wskazanie zadań,
- opracowanie harmonogramu poszczególnych etapów,
- wskazanie środków (z jakich zasobów szkolnych uczniowie mogą korzystać),
- wskazanie adresatów,
- podział na grupy,
- przedstawienie sposobów monitorowania i oceniania,
- wysłuchanie prezentacji lub sprawozdania na temat wyników projektu,
- dokonanie ewaluacji projektu.

Metoda projektu:

- doskonali zdolność planowania,
- rozwija umiejętność pracy w grupie rówieśniczej,
- uwzględnia indywidualne zdolności i potrzeby ucznia,
- pozwala uczniom na spojrzenie na problem w sposób kompleksowy,
- uczy samodzielnej pracy oraz odpowiedzialności za siebie i innych,
- rozwija twórcze myślenie,
- pozwala łatwiej przyswajać wiedzę,
- sprawia, że nauczyciel lepiej poznaje uczniów.

Metoda projektu ma minusy, ponieważ:

- wymaga czasu i jest pracochłonna,
- nie angażuje w równym stopniu wszystkich uczniów,
- lepsi uczniowie dominują,
- pociąga za sobą trudności z dyscypliną i przestrzeganiem harmonogramu,
- problem stanowi ocena uczniów,
- wymaga podsumowania przez nauczyciela.

Metody aktywizujące wykorzystywane w projektach:

- wywiad,
- analiza źródeł,
- gromadzenie materiałów,
- tworzenie modeli, rysunków, diagramów i wykresów,
- praca w terenie,
- praca w grupach,
- burza mózgów,
- praca metodą kuli śnieżnej.

Podczas pracy z projektem zalecane jest postępowanie zgodnie z poniższymi zasadami:

1. Wybór tematu

Nauczyciel wprowadza uczniów w zagadnienie, które jego zdaniem wymaga zbadania i sporego zaangażowania uczniów. Może być ono związane z krótkim filmem, tekstem lub ciekawym gościem, który zachęci uczniów do dyskusji, do postawienia pytań, na które nie ma oczywistych odpowiedzi. Na tym etapie pracy istotne jest, aby uczniowie mieli poczucie, że to oni ostatecznie formułują temat projektu, a nie został on im narzucony przez nauczyciela.

W podręczniku *A-level* jednym z tematów projektowych jest „Rasizm w Polsce”.

Zanim uczniowie zaczną pracować metodą projektu, nauczyciel powinien sprawdzić, jak uczniowie rozumieją pojęcie rasizmu, co wiedzą o tym zjawisku i czy są takie obszary życia w Polsce, które chcieliby zbadać pod kątem występowania tego typu zachowań.

W podręczniku przedstawione są opisy książek poruszających problem rasizmu, które mogą stać się punktem wyjścia do rozmowy w klasie. Nauczyciel może także zacząć zajęcia od pokazania wybranego przez siebie filmu.

Ćwiczenia 2, 3, 4 mają na celu pogłębienie tematu i ukazanie jego różnych aspektów.

Po czynnościach wstępnych uczniowie pod okiem nauczyciela powinni sformułować temat swojego projektu.

2. Określenie celu

Projekt powinien mieć sprecyzowany cel, do którego osiągnięcia uczniowie będą dążyć w swoich działaniach. W określaniu celu pomaga zasada **S. M. A. R. T.**, która przypomina, że cel powinien być:

- S** – specyficzny
- M** – mierzalny
- A** – ambitny
- R** – realistyczny
- T** – terminowy

Dobrze opisany cel nie tylko zwiększa motywację do działania uczniów, ale ułatwia także ewaluację projektu. Warto, aby nauczyciel zadał uczniom pytania pomocnicze, pomagające ocenić wyznaczony sobie cel, np.:

- a) Kogo chcesz zaangażować w swój projekt?
- b) Gdzie się on odbędzie?
- c) Co chcesz osiągnąć?
- d) Kiedy chcesz to zrobić?
- e) Dlaczego chcesz to zrobić?
- f) W jaki sposób chcesz to osiągnąć?
- g) Skąd będziesz wiedzieć, że to osiągnąłeś/osiągnęłaś?

W podręczniku *A-leve!* w ramach tematu „Rasizm w Polsce” zaproponowane są trzy zadania, które można uznać za cele projektowe.

Zadanie 8 przygotowuje do debaty na temat relacji między rasizmem a sytuacją ekonomiczną społeczeństwa. Wymaga ono poznania zasad debaty, opracowania dobrych argumentów, a następnie przeprowadzenia jej przed inną klasą czy nawet całą społecznością szkolną.

Zadanie 9 dotyczy plakatu poruszającego problem rasizmu w Polsce, zaś **zadanie 11** wymaga stworzenia prezentacji na temat działań administracji państwowej przeciwko rasizmowi.

Określony przez uczniów cel zależy od długości trwania projektu, możliwości konsultacji z nauczycielem oraz czasu przeznaczanego na prezentację projektu.

3. Planowanie działań

Nauczyciel powinien omówić z uczniami poszczególne etapy projektu i poprosić o sporządzenie szczegółowego harmonogramu. Musi również określić swoją rolę w projekcie, wyznaczyć czas na konsultacje z uczniami i wskazać sposób zdawania relacji z wykonywanych zadań.

W podręczniku *A-level* **zadania 5 i 6** w ramach tematu „Rasizm w Polsce” są przykładem materiałów, które uczniowie mogą wykorzystać jako wstęp do badań lub wskazówkę do dalszych poszukiwań.

Wykonując **zadanie 7**, nauczą się zwrotów przydatnych podczas wygłaszania własnej opinii po przeczytaniu tekstu bądź obejrzeniu filmu.

4. Realizacja zaplanowanych działań

Uczniowie samodzielnie wykonują swoje zadania według harmonogramu, ale mają regularny kontakt z nauczycielem, który monitoruje ich postępy. Na tym etapie ważne jest sporządzanie dokumentacji projektu: notatek, zdjęć lub kart projektu – są one przedmiotem rozmów z nauczycielem i pomagają uczniom zachować systematyczność działań.

5. Prezentacja projektu

Publiczne przedstawienie rezultatu projektu i opowiedzenie o sposobach jego realizacji jest ważnym elementem tej metody, dlatego warto poświęcić na to czas i odpowiednio się przygotować. Uczniowie mogą zaprosić na takie spotkanie swoich kolegów i koleżanki ze szkoły, nauczycieli czy nawet rodziców. Efektem projektu może być prezentacja multimedialna, plakat, film, broszura, wystawa, konferencja uczniowska. Uczniowie powinni sporządzić także sprawozdanie, w którym opiszą przebieg prac, wykonane zadania, zebrane informacje i własne wnioski.

6. Ocena projektu

Dokonują jej nauczyciel, jak i sami uczniowie, którzy mogą opowiedzieć o osiągniętych sukcesach i trudnościach napotkanych w trakcie realizacji projektu. Warto zwrócić uwagę na zgodność projektu z tematem, różnorodność źródeł informacji, umiejętność analizy, staranność wykonania, poprawność językową, rzetelność i terminowość.

Metoda projektu powinna być stosowana we współczesnej szkole szczególnie ze względu na to, że pozwala na zerwanie ze szkolną rutyną i pokazuje praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy teoretycznej. Uczniowie mają okazję do poznania swojego stylu uczenia się i do organizowania własnej nauki, a nauczyciele, obserwując uczniów, mogą nie tylko przyjrzeć się ich funkcjonowaniu w grupie, ale także wzbogacić swój warsztat pracy o ciekawe rozwiązania.

Bibliografia

- Gołębnik D., 2002, *Uczenie metodą projektów*, Warszawa, WSiP.
- Kamińska M., b.d., *Metoda projektów jako metoda dydaktyczna. Materiały pomocnicze dla nauczycieli*, Bielsko-Biała, RODN „WOM”, https://www.tibum.pl/shop/wp-content/uploads/projekty1.pdf?srltid=AfmBOoqh4L7AH15kChz_uZIZ-k0uTanPbi7PhxnMfdYEBaHuHfJGfdTWI [dostęp: 24.05.2025].
- Jakubowski R., 2016, *Metoda projektów w uczeniu się i nauczaniu fizyki w gimnazjum*, Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Kapuścińska-Kozakiewicz J., 2021, *Metoda projektów – korzyści dla nauczyciela i uczniów*, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/artukul/metoda-projektow-korzysci-dla-nauczyciela-i-uczniow> [dostęp: 25.05.2025].
- Kilpatrick W. H., 1929, *The Project Method*, New York, Columbia University, <https://www.education-uk.org/documents/kilpatrick1918/index.html> [dostęp: 2.08.2025].
- Pastuszczak M., 2021, *Projekty edukacyjne w liceum – jak zacząć?*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4, <https://jows.pl/artykuly/projekty-edukacyjne-w-liceum-jak-zaczac> [dostęp: 4.08.2025].

ROZDZIAŁ

05

WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW FILMOWYCH W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO W PERSPEKTYWIE INTERKULTUROWEJ

Katarzyna Duda, Marlena Olechowska

1. Wprowadzenie

Nauczanie języka polskiego jako obcego powinno wykraczać poza tradycyjne przekazywanie wiedzy gramatycznej i leksykalnej. W ujęciu interkulturowym kluczowym celem jest przygotowanie ucznia do adaptacji w różnorodnych sytuacjach komunikacyjnych osadzonych w realiach kultury docelowej, co sprzyja kształtowaniu postaw otwartości, tolerancji i ciekawości wobec odmiennych kultur (Komorowska, 1992; Korporowicz, 1993).

2. Rola filmu jako materiału dydaktycznego

Film odgrywa istotną rolę jako materiał interdyscyplinarny: umożliwia prezentację rzeczywistości społecznej, zwyczajów i stylu życia w Polsce, a także staje się punktem wyjścia do dyskusji nad aktualnymi, często złożonymi zagadnieniami (Wolak, 2013). Mirosław Jelonkiewicz podkreśla, że „prezentacja filmu wraz z dodatkowym, omawiającym treść tekstem, jest skutecznym sposobem przekazu informacji kulturowych i cywilizacyjnych” (Jelonkiewicz, 2008). Ponadto jego badania pokazują, iż film zachowuje swoje oddziaływanie także przy słabszej znajomości języka, gdyż kod wizualny obniża barierę językową (Jelonkiewicz, 2013).

3. Korzyści dydaktyczne i kompetencje językowe

Poprzez oglądanie filmów uczniowie rozwijają wszystkie cztery kluczowe sprawności językowe – mówienie, pisanie, czytanie i słuchanie – co jest istotne zarówno na egzaminach certyfikacyjnych, jak i w dalszej edukacji (Jelonkiewicz, 2011). Odbiorca ponadto zdobywa wiedzę kulturową w sposób bardziej skuteczny niż wówczas, gdy wykorzystywane są wyłącznie teksty podręcznikowe (Wolak, 2013).

4. Rola nauczyciela i przygotowanie zajęć

Efektywne wykorzystanie filmu wymaga od nauczyciela starannego przygotowania: muszą zostać dobrane materiały językowe (np. słownictwo z zakresu kinematografii), cele lekcji powinny być jasne, a aktywności – dostosowane do poziomu i wieku uczniów. Nauczyciel bierze również pod uwagę pochodzenie kulturowe uczestników, by uniknąć materiałów potencjalnie drażliwych (Jelonkiewicz, 2011).

5. Przykładowe ćwiczenia z materiałem filmowym

Etap przed projekcją

- Przedstawienie postaci reżysera i okoliczności powstania filmu.
- Oglądanie plakatów filmowych.
- Próba określenia tematu filmu na podstawie tytułu.
- Wprowadzenie słownictwa tematycznego (np. za pomocą fiszek lub obrazków).
- Określenie celów oglądania (np. streszczenie wątku, przewidywanie wydarzeń).
- Ćwiczenia audio – uczniowie słuchają ścieżki dźwiękowej i formułują hipotezy dotyczące tematyki.
- Zrekonstruowanie przebiegu rozmowy bohaterów z pociętej na części transkrypcji.
- Przyporządkowanie zdjęć bohaterów do fragmentów transkrypcji.
- Pisanie nagłówków do zdjęć z filmu.

Etap w trakcie projekcji

- Oglądanie obrazu bez dźwięku – uczniowie odgadują treść dialogów lub emocje postaci.
- Opisywanie scen przez jednego ucznia, podczas gdy drugi siedzi tyłem do ekranu.
- Wyszukiwanie określonych informacji (np. szczegóły dotyczące miejsca, postaci).
- Oglądanie fragmentu filmu przez jedną grupę, podczas gdy druga nie jest obecna w klasie. Następnie uczniowie uczestniczący w projekcji opowiadają o filmie kolegom i koleżankom, którzy nie widzieli materiału. Ci drudzy starają się jak najwięcej dowiedzieć. Następuje ponowna projekcja i sprawdzenie.
- Zaznaczanie zdań dotyczących filmu jako prawdziwych lub fałszywych.
- Uzupełnianie zdań podanymi słowami bądź wyrażeniami.
- Wybranie z listy tych słów, które wystąpiły w filmie.

Etap po projekcji

- Omówienie fabuły w porządku chronologicznym.
- Charakterystyka bohaterów.
- Tworzenie krzyżówek leksykalnych.
- Dopisanie do każdej litery z tytułu filmu rozpoczynających się na nią wyrazów, np. rzeczowników, które pojawiły się w filmie. Jest to również pomysł na lekcję słownikową.
- Tworzenie par antonimów lub synonimów.
- Dyskusje tematyczne.
- Zrecenzowanie filmu lub twórcze opowiadanie.
- Wprowadzenie struktur gramatycznych lub ćwiczeń słowotwórczych.

6. Rekomendacje i podsumowanie

Regularna organizacja seansów filmowych, konkursów wiedzy o kinie oraz wyjść do kina sprzyja rozwijaniu kompetencji językowych i międzykulturowych. Taka strategia potwierdza skuteczność filmu jako narzędzia edukacyjnego, łączącego naukę języka z wiedzą o kulturze (Jelonkiewicz, 2014).

Bibliografia

- Jelonkiewicz M., 2008, *Film jako tekst kultury w komunikacji interkulturowej*, „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2(2), s. 177–185.
- Jelonkiewicz M., 2011, *Scenariusze i listy dialogowe „Dekalogu”*, „Acta Universitatis Lodziensis”, nr 18, s. 87–97.
- Jelonkiewicz M., 2013, *Filmowa edukacja kulturowa cudzoziemców, cz. I*, „Kwartalnik Polonicum”, nr 13, s. 35–41.
- Jelonkiewicz M., 2014, *Filmowa edukacja kulturowa cudzoziemców, cz. III*, „Kwartalnik Polonicum”, nr 15, s. 26–29.
- Komorowska H., 1992, *Komunikacja w klasie szkolnej (kultura, strategie, integracje)*, w: Grucza F. (red.), *Język, kultura – kompetencja kulturowa*, Warszawa, Wydawnictwo UW.
- Korporowicz L., 1993, *Tworzenie sensu: język, kultura, komunikacja*, Warszawa, Oficyna Naukowa.
- Wolak A., 2013, *Media audiowizualne na lekcji języka obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis”, nr 20, s. 293–301.

ROZDZIAŁ

06

TEKST LITERACKI JAKO NARZĘDZIE KULTUROWE I DYDAKTYCZNE W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

Marlena Olechowska, Agata Roćko

Wprowadzenie

Teksty literackie, podobnie jak filmy, pełnią istotną funkcję kulturoznawczą w procesie nauczania języka obcego. Ich wartość dydaktyczna nie ogranicza się jedynie do wzbogacania słownictwa czy doskonalenia umiejętności czytania ze zrozumieniem. Literatura staje się przede wszystkim przestrzenią, w której możliwe jest poznanie obcej kultury poprzez analizę zachowań, wartości i postaw bohaterów, zakorzenionych w określonym kontekście społecznym i historycznym.

Wyzwania i rola nauczyciela

Mimo niewątpliwych walorów edukacyjnych tekst literacki rzadko pojawia się w praktyce dydaktycznej nauczania języków obcych. Wynika to z faktu, że jego wykorzystanie wymaga od nauczyciela znacznego zaangażowania. Pedagog musi najpierw wybrać odpowiedni utwór, dostosowany do poziomu językowego, wieku oraz zainteresowań uczniów. Następnie konieczne jest przygotowanie zestawu ćwiczeń nie tylko rozwijających kompetencje językowe, lecz także zachęcających uczniów do refleksji nad tekstem i jego kontekstem kulturowym.

Tekst literacki jako medium kulturowe

Utwór literacki, osadzony w określonym kontekście historycznym i społecznym, może stanowić znakomite źródło wiedzy o kulturze kraju, którego języka się uczymy. Analizując zachowania bohaterów, uczeń porównuje je z własnym systemem wartości, co sprzyja procesowi interioryzacji treści kulturowych i rozwojowi kompetencji interkulturowej. Z tego względu warto już od pierwszych lekcji wprowadzać uczniów w świat literatury, np. poprzez prezentację plakatów zawierających nazwiska słynnych pisarzy oraz tytuły ich utworów. Rozmowa o tym, które tytuły uczniowie znają i rozumieją, może stanowić punkt wyjścia do dalszej pracy z tekstem.

Integracja literatury z nauczaniem języka

Literatura może być włączana do nauczania w sposób zintegrowany z pracą nad konkretnymi zagadnieniami językowymi. Przykładowo, podczas nauki czasu przeszłego można zaproponować uczniom ćwiczenia dotyczące biografii wybranego pisarza. Postacie literackie mogą również posłużyć do utrwalania leksyki związanej z opisem osób. W ten sposób literatura staje się nie tylko źródłem treści kulturowych, lecz także skutecznym narzędziem wspierającym rozwój kompetencji językowej.

Systematyczna praca z tekstem literackim zwiększa motywację ucznia do nauki, wpływa pozytywnie na rozwój jego osobowości, poszerza zasób słownictwa oraz ułatwia opanowanie umiejętności interpretacji i dyskusji – kluczowych na egzaminach certyfikacyjnych. W konsekwencji uczeń staje się bardziej świadomym i kompetentnym użytkownikiem języka polskiego jako obcego.

Techniki pracy z tekstem literackim

Poniżej przedstawiamy przykładowe techniki pracy z tekstem literackim, możliwe do zastosowania przez nauczycieli na różnych poziomach zaawansowania językowego:

- Czytanie z podziałem na role – uczniowie wcielają się w bohaterów literackich, co ułatwia identyfikację z postaciami i pogłębia zrozumienie emocji oraz intencji.
- Wybór fragmentów interesujących uczniów – uczestnicy zajęć czytają fragmenty, które ich poruszyły, i dzielą się refleksjami na forum grupy.
- Czytanie ciche i praca z pytaniami – uczniowie czytają tekst indywidualnie i odpowiadają na pytania sprawdzające zrozumienie.
- Analiza czasowników w kontekście gramatycznym – ćwiczenia pozwalające rozpoznać czas i aspekt wydarzeń opisywanych w tekście.
- Rozmowa o treści i emocjach – dyskusje wokół tematów zawartych w utworze oraz związanych z nimi uczuć bohaterów.
- Odgrywanie scenek – symulacje sytuacji opartych na fragmentach literackich.
- Tworzenie alternatywnych zakończeń – rozwijanie kreatywności i kompetencji narracyjnych.
- Pisanie listów do postaci literackich – ćwiczenie integrujące funkcje językowe, gramatykę i wyobraźnię.

Teksty literackie stanowią istotny element w dydaktyce języka polskiego jako obcego, tak z perspektywy lingwistycznej, jak kulturowej. Pomimo wyzwań organizacyjnych ich wprowadzenie na lekcje pozwala na głębsze zanurzenie uczniów w kulturze, rozwija empatię i umiejętność refleksji, a także zwiększa skuteczność nauki języka poprzez kontakt z autentycznym i wartościowym materiałem. Podręcznik *Język, tożsamość, kultura. Polski level-up* zawiera lekcje wykorzystujące materiał filmowy, w tym filmy *Katyń* oraz *Panny z Wilka*. W zaprezentowanych scenariuszach dydaktycznych zastosowano wcześniej wspomniane techniki pracy z filmem. Na lekcji poświęconej filmowi *Katyń*, opracowanej przez Katarzynę Dudę, słuchacze zapoznają się z sylwetką Andrzeja Wajdy, a także rozwijają słownictwo specjalistyczne związane zarówno z tematyką filmu, jak i z językiem filmu jako medium (m.in. pojęcia takie jak: reżyseria, fabuła, gatunki filmowe). Film stanowi ponadto punkt wyjścia do refleksji nad sytuacją polityczną Polski oraz problematyką tożsamości narodowej.

Film *Katyń* może zostać wykorzystany na zajęciach z języka polskiego jako obcego na poziomie zaawansowanym (B2/C1) ze względu na swoją złożoną tematykę historyczno-polityczną, bogaty język oraz głęboki wymiar emocjonalny. Lekcja oparta na fragmencie filmu może łączyć cele językowe, kulturowe i interkulturowe.

Cele dydaktyczne:

- rozwijanie słownictwa z zakresu historii, polityki, wojskowości oraz języka filmu,
- doskonalenie umiejętności rozumienia autentycznego materiału audiowizualnego,
- kształcenie kompetencji mówienia i pisanie poprzez interpretację wydarzeń historycznych i ich wpływu na tożsamość jednostki oraz narodu,
- rozwijanie kompetencji interkulturowej poprzez analizę polskiej pamięci zbiorowej i narracji historycznej.

Scena końcowa filmu *Panny z Wilka* dzięki swojej symbolicznej i emocjonalnej warstwie może stanowić inspirujący punkt wyjścia do rozwijania kompetencji językowych i interkulturowych.

Cele dydaktyczne:

1. Ćwiczenie języka emocji i refleksji – uczniowie mogą rozwijać słownictwo dotyczące uczuć, wspomnień, przemijania, nostalgii i straty. Scena zachęca do wypowiedzi osobistych oraz do użycia języka w funkcji ekspresywnej i interpretacyjnej.
2. Analiza symboliki – analiza metaforyki wizualnej i symboli (np. zmieniająca się przyroda, światło, gesty bohaterów) rozwija umiejętność opisywania złożonych zjawisk kulturowych oraz ćwiczy struktury językowe używane w interpretacjach (np. „można odczytać jako...”, „symbolizuje...”, „nawiązuje do...”).
3. Rozwijanie kompetencji kulturowej – uczniowie mają okazję zapoznać się z polskim podejściem do tematów egzystencjalnych, takich jak czas, pamięć i przemijanie, co pogłębia rozumienie kultury i mentalności polskiej.
4. Doskonalenie narracji i opowiadania – scena może służyć jako podstawa do zadań narracyjnych (np. opisz, co mogło się wydarzyć później; opowiedz historię bohatera), co pomaga ćwiczyć czasy przeszłe, formy opisowe i stylistykę narracyjną.

Bibliografia

- Byram M., 1997, *Teaching and assessing intercultural communicative competence*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Gajewska E., 2012, *Literatura na lekcji języka obcego*, Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kozłowski A., 2015, *Literatura jako narzędzie glottodydaktyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Kraków, Universitas.
- Kramsch C., 1993, *Context and culture in language teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- Miłułka D., 2018, *Teksty literackie w nauczaniu języka polskiego jako obcego – między teorią a praktyką*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Szumera M., 2017, *Film w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia de Cultura”, nr 9(2), s. 162–171.
- Tomczak M., 2016, *Rola tekstów literackich w rozwijaniu kompetencji interkulturowej*, „Glottodidactica”, nr 43(1), s. 111–121.
- Wierzbicka A., 2010, *Język – umysł – kultura*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.

ROZDZIAŁ

07

15 SPRAWDZONYCH SPOSOBÓW I STRATEGII DYDAKTYCZNYCH WSPIERAJĄCYCH ROZWÓJ JĘZYKOWY UCZNIÓW

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

W przewodniku prezentujemy 15 różnorodnych metod i technik dydaktycznych, które wspierają rozwój wszystkich sprawności językowych – mówienia, pisania, czytania i słuchania – z uwzględnieniem potrzeb uczniów dwujęzycznych. Wszystkie strategie zostały przetestowane w praktyce edukacyjnej w szkołach polonijnych w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Wśród nich znajdują się:

1. **Ćwiczenia aktywizujące** – np. burza mózgów, mapy skojarzeń, debaty, dramy językowe, quizy Kahoot i Wordwall.
2. **Storytelling i digital storytelling** – narracje oparte na doświadczeniu ucznia, wykorzystujące prezentacje, podcasty, filmy lub aplikacje (np. Canva, Adobe Express).
3. **Metoda projektu (Project Based Learning)** – realizacja zadań badawczych, np. projekt o PRL-u, prezentacja o polskim mieście, analiza filmu lub lektury.
4. **Symulacje egzaminacyjne** – modelowe odpowiedzi pisemne, praca z arkuszem, ocena wg kryteriów AQA.
5. **Escape roomy edukacyjne** – interaktywne zagadki związane z lekturami, historią, realiami kulturowymi (np. „Pokój bez wyjścia: PRL”).
6. **Gry językowe i interaktywne** – gry słowne, planszowe, quizy, aplikacje mobilne i online.
7. **Analiza filmów i materiałów audiowizualnych** – zadania do filmów z YouTube’a (np. „15 pomysłów na weekend w Polsce”), rozwijające rozumienie ze słuchu i słownictwo.
8. **Czytanie tekstów autentycznych** – praca z tekstami prasowymi, wywiadami, blogami.
9. **Zadania refleksyjne i tożsamościowe** – eseje, listy, plakaty, wideoprezentacje o Polsce i o sobie.
10. **Zadania porównawcze** – np. porównanie polskiego i brytyjskiego systemu edukacji, porównanie filmów lub miejsc turystycznych.

11. **Tworzenie plakatów i infografik** – wizualne podsumowanie wiedzy, prezentacje do lektur lub tematów kulturowych.
12. **Lekcje odwrócone (Flipped Classroom)** – uczniowie przygotowują materiał w domu, by aktywnie pracować na lekcji.
13. **Głos ucznia (Student Voice)** – uczniowie współtworzą pytania egzaminacyjne, quizy lub materiały edukacyjne.
14. **Webquesty i eksploracja internetowa** – uczniowie prowadzą samodzielnie badania online, np. na temat regionów Polski.
15. **Tłumaczenia i praca z dwujęzycznością** – przekład fragmentów tekstów, porównania struktur językowych, praca kontrastywna.

Każda z powyższych metod zawiera propozycję zastosowania w klasie oraz przykładowe materiały dostępne w kolejnych rozdziałach przewodnika.

ROZDZIAŁ

08

SCENARIUSZE I MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Przedstawione tu scenariusze i materiały edukacyjne wzbogacają materiał dydaktyczny umieszczony w podręczniku.

Scenariusz lekcji

Rodzina polska – zmieniające się role w rodzinie

Temat lekcji: Ewolucja struktury rodziny w Polsce: od tradycji do współczesności

Poziom: A-level (język polski – AQA 7687)

Czas trwania: 90 minut

Cele ogólne lekcji:

- rozwinięcie umiejętności czytania, słuchania i pisania w języku polskim (AO1, AO2, AO3)
- poznanie zjawisk społeczno-kulturowych związanych z przemianami modelu rodziny w Polsce (AO4)
- refleksja nad rolą rodziny jako fundamentu tożsamości kulturowej

Przebieg lekcji – szczegółowe etapy

1. Rozgrzewka językowo-kulturowa (10 min)

Ćwiczenie: Rodzina dawniej i dziś

Nauczyciel wyświetla na tablicy hasła, a uczniowie przypisują je do kategorii:

- rodzina wielopokoleniowa, rodzina nuklearna, rodzina patchworkowa,
- opieka nad dziadkami, opieka nad dziećmi, wspólne posiłki,
- urbanizacja, migracja, emigracja,
- praca zawodowa kobiet, udział mężczyzn w wychowaniu dzieci.

Krótką rozmowa w parach:

Jak waszym zdaniem zmieniła się rola rodziny w Polsce na przestrzeni ostatnich dekad?

2. Analiza materiału autentycznego

Blog lifestylowy dla rodziny – o rodzinie:

Struktura polskiej rodziny na przestrzeni lat. Polska rodzina – czyli jaka?

Źródło: https://azymo.pl/polska-rodzina-czyli-jaka/#Struktura_polskiej_rodziny_na_przestrzeni_lat
[dostęp: 12.02.2025]

Zadania do bloga:

- Jakie typy rodzin dominowały przed II wojną światową?
- Jak zmieniła się struktura rodzin po latach 80.?
- Jakie są obecnie modele rodzin w Polsce?
- Dlaczego ewolucja struktury rodziny jest naturalnym procesem społecznym?

Ćwiczenie leksykalne

Uzupełnij luki w zdaniach na podstawie nagrania:

- Dawniej pod jednym dachem mieszkali pokolenia.
- Współczesne rodziny często mają strukturę lub
- Rodziny patchworkowe łączą

Dyskusja:

Jakie czynniki wpływają dziś na zmiany w polskiej rodzinie?

3. Praca z tekstem (20 min)

Tekst: Rola kobiet i mężczyzn w polskiej rodzinie

Zadania:

- zaznacz Prawda (P), Fałsz (F) lub Nie wiadomo (NW)
- odpowiedz pełnymi zdaniami na pytania
- wymień tradycyjne i nowoczesne metody wychowawcze

Ćwiczenie leksykalne

Znajdź i przetłumacz na angielski wyrażenia:

- autorytatywne wychowanie
- dialog
- empatia
- indywidualne podejście

4. Tworzenie narracji cyfrowej / projektu badawczego (20 min)

Zadanie główne:

Przedstaw zmiany w strukturze rodziny w Polsce na przestrzeni ostatnich dekad.

Format prezentacji:

- Slajd 1: Tytuł + grafika
- Slajd 2: Dawne modele rodzin
- Slajd 3: Nowoczesne modele rodzin
- Slajd 4: Plusy i minusy zmian
- Slajd 5: Refleksja: co te zmiany mówią o polskim społeczeństwie?

Narzędzia: Genially, Canva, PowerPoint

5. Podsumowanie i refleksja (10 min)

Pytanie:

Czy zmiany w strukturze rodziny w Polsce są korzystne dla społeczeństwa?

Uczniowie piszą krótką wypowiedź (100–150 słów)

Rozszerzenia / zadania dodatkowe (opcjonalnie):

- miniwywiad z osobą z pokolenia dziadków (6 pytań)
- przetłumaczenie fragmentów tekstu o wartościach rodzinnych na język angielski
- napisanie wypracowania (ok. 300 słów):

Przeanalizuj zmiany w strukturze polskiej rodziny i ich wpływ na życie społeczne.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

Scenariusz lekcji

Interaktywna gra edukacyjna: komunizm

Do rozdziału 13. Polska w czasach komunizmu.

Wpływ komunizmu na życie codzienne, kulturę i religię

Tytuł gry: Cienie PRL-u: Interaktywna podróż przez komunizm

Cel gry: Gra ma na celu przybliżenie uczniom realiów życia codziennego w Polsce Ludowej poprzez podejmowanie decyzji, analizowanie materiałów źródłowych i rozwiązywanie zagadek w kontekście historycznym.

Platforma: Do stworzenia gry można wykorzystać aplikacje takie jak: Genially, Wordwall, LearningApps, Actionbound, Google Forms lub EdApp.

Format gry: Gra ma formę quizu z elementami fabularnymi. Uczniowie wcielają się w postać nastolatka żyjącego w PRL-u i podejmują decyzje, które wpływają na przebieg narracji.

Struktura gry:

Etap 1: Życie codzienne

- Wybór zakupów na kartki
- Odpowiedź na pytanie: Czym były kolejki?
- Miniquiz: Znajdź przedmiot, którego nie było w PRL-u

Rezerwa M-II	Mięso 600 g 1989-8	Mięso 500 g 1989-8	Mięso 500 g 1989-8	Mięso 300 g 1989-8
Wol. Ciel. z kością 700 g 1989-8	A 0684882 nazwisko i imię adres			Mięso 300 g 1989-8
Wol. Ciel. z kością 300 g 1989-8				Mięso 300 g 1989-8
Rezerwa 5 1989-8	Rezerwa 6 1989-8	Mięso 100 g 1989-8	Mięso 100 g 1989-8	Mięso 300 g 1989-8

Etap 2: Szkoła i propaganda

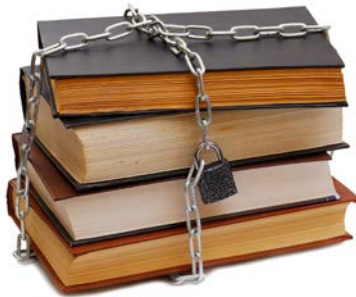
- Decyzja: iść na pochod pierwszomajowy czy nie?
- Pytanie: Co to była „Trybuna Ludu”?
- Dopasowanie haseł propagandowych do obrazków

Etap 3: Cenzura i kultura

- Odszyfrowanie ocenzurowanego tekstu

- Quiz: Zakazane książki

- Pytanie: Jak działała cenzura?

Etap 4: Wybór moralny

- Gracz otrzymuje zaproszenie do współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa
- Decyzja: przyjąć czy odmówić?
- Refleksja: jakie mogą być konsekwencje?

Etap 5: Finisz i refleksja

- Podsumowanie ścieżki gracza
- Miniesej: Jakie wartości były ważne w czasach komunizmu i dziś?

Sugestie realizacji

- Grę można zrealizować online jako projekt indywidualny lub grupowy.
- Po grze nauczyciel może poprosić uczniów o przygotowanie plakatu lub prezentacji podsumowującej zdobyte doświadczenia.
- Warto dodać pytania refleksyjne zgodne z AO4 (analiza kulturowa i społeczna).

Scenariusz lekcji

Escape room: „Komunizm: pokój bez wyjścia”

Do rozdziału 13. Polska w czasach komunizmu.

Wpływ komunizmu na życie codzienne, kulturę i religię

Format: sala lekcyjna / online (np. Breakout EDU, Google Forms, Genially)

Czas trwania: 45–60 minut

Poziom: A-level (15–18 lat)

Tematyka: życie codzienne w PRL-u, ograniczenia wolności, propaganda, opór społeczny, cenzura

Cele dydaktyczne

Językowe:

- poszerzanie słownictwa tematycznego związanego z okresem PRL-u (np. cenzura, kartki, SB, propaganda, opozycja, komunizm, socjalizm);
- ćwiczenie czytania ze zrozumieniem i logicznego myślenia;
- utrwalanie struktur gramatycznych (tryb rozkazujący, czas przeszły, pytania pośrednie, imiesłowy).

Kulturowe i historyczne:

- rozpoznawanie kluczowych zjawisk życia codziennego w Polsce Ludowej;
- rozwijanie umiejętności analizy źródeł (plakaty, fragmenty ustaw, listy, wypowiedzi z epoki);
- refleksja nad pojęciami wolności, oporu i propagandy.

Opis fabularny

Rok 1983. Zostajecie niespodziewanie zatrzymani przez Służbę Bezpieczeństwa za podejrzenie udziału w działalności opozycyjnej. Zamknięto was w pokoju przesłuchań. W teczce znaleźliście tajne dokumenty, list z radia Wolna Europa, plakat propagandowy i dziwny szyfr ukryty pod gazetą. Aby wydostać się z pokoju, musicie w ciągu 60 minut rozwiązać 5 zagadek. Każda odkryta odpowiedź przybliży Was do uzyskania kodu wyjścia. Uważajcie – cenzor słucha!

Zagadki i etapy

ZAGADKA 1: Kartki na żywność

Zadanie: Odczytaj fragment autentycznego rozporządzenia dotyczącego kartek i odpowiedz na pytania:

- Ile masła przysługiwało miesięcznie na osobę?
- Jakie grupy społeczne miały przywileje?

Cel: rozumienie tekstu formalnego + słownictwo socjalne

ZAGADKA 2: Plakat propagandowy

Zadanie: Uczniowie analizują obraz propagandowy (np. „Plan 6-letni”), identyfikują jego hasło i znajdują ukryte w nim daty lub słowa kodujące literę hasła.

Cel: analiza ikonograficzna + praca na symbolice

ZAGADKA 3: Radio Wolna Europa

Zadanie: Odsłuchanie krótkiego fragmentu audycji (lub przeczytanie transkrypcji). Na podstawie treści uczniowie mają napisać zaszyfrowaną wiadomość do „kolegów z podziemia”, używając wskazanego kodu literowego.

Cel: rozumienie ze słuchu / szyfrowanie informacji / użycie trybu rozkazującego

ZAGADKA 4: Tajna kartka

Zadanie: Uczniowie odnajdują fragment wspomnień bohatera (np. z *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego lub wspomnień działacza Solidarności). Mają za zadanie określić emocje, odnaleźć imiesłowy oraz przekształcić fragment tekstu na mowę zależną.

Cel: praca z tekstem literackim + transformacje gramatyczne

ZAGADKA 5: Ukryty kod – finał

Zadanie: Uczniowie łączą litery/hasła z poprzednich zadań, by otrzymać czterocyfrowy kod. Po jego podaniu pokój zostaje „otwarty”.

Potrzebne materiały (offline lub online)

- Repliki dokumentów PRL (kartki, rozporządzenia)
- Plakaty z epoki (do analizy graficznej)
- Fragment nagrania radiowego lub transkrypcja
- Tajna wiadomość (do rozszyfrowania)
- Zaszyfrowany kod do skrzynki lub formularz online

Rola nauczyciela

- **Prowadzący:** moderator wydarzeń, podpowiada (limit: 2 wskazówki)
- **Obserwator:** zapisuje błędy językowe i kulturowe, które omawia po grze
- **Ewaluator:** po zakończeniu escape roomu prowadzi krótką refleksję (ustnie lub pisemnie):
 - Co było najtrudniejsze?
 - Czego się nauczyliśmy?
 - Jakie strategie pomogły w rozwiązaniu zadań?

Materiały do przygotowania

- Zestaw kart do druku (zagadki, kartki, notatki z SB)
- Prezentacja/Genially (do wersji online)
- Klucz odpowiedzi (dla nauczyciela)
- Formularz refleksji ucznia (rubryka samooceny)

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

Scenariusz lekcji

Narracja cyfrowa: komunizm

Do rozdziału 13. Polska w czasach komunizmu.

Wpływ komunizmu na życie codzienne, kulturę i religię

Temat: Tworzenie cyfrowej narracji o życiu w Polsce Ludowej – pamięć, doświadczenie, tożsamość

Etap edukacyjny: Szkoła średnia / sixth form (A-level)

Czas trwania: 2 × 45 minut (z możliwością rozszerzenia do projektu domowego)

Cele lekcji

Językowe

- rozwijanie kompetencji pisemnych (forma narracyjna, czas przeszły, tryb przypuszczający, opisy);
- użycie precyzyjnego i idiomatycznego słownictwa związanego z realiami PRL-u;
- ćwiczenie narracji w pierwszej i trzeciej osobie.

Kulturowe i refleksyjne

- zrozumienie realiów życia w PRL-u;
- kształtowanie postawy empatycznej wobec doświadczeń przeszłych pokoleń;
- analiza źródeł historycznych.

Technologiczne

- tworzenie cyfrowej opowieści (video/storyboard/prezentacja);
- wykorzystanie narzędzi takich jak: Canva, Adobe Express, Genially, Wakelet.

Metody i techniki

- storytelling cyfrowy (digital storytelling);
- praca z fragmentem wspomnień;
- praca w parach lub grupach;
- refleksja i analiza kulturowa;
- tworzenie storyboardów.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie (10 minut)

Rozmowa: Czym jest narracja cyfrowa?

Pokaz krótkiego filmu lub planszy z hasłem: „Życie w PRL-u – opowieść z przeszłości”.

2. Analiza źródła (15 minut)

Uczniowie czytają fragment wspomnień i w parach odpowiadają na pytania:

- Co czujemy jako odbiorcy?
- Jakie emocje i środki językowe występują w tekście?
- Jakie słownictwo jest charakterystyczne dla epoki PRL-u?

3. Tworzenie narracji (40 minut)

Uczniowie wybierają jedną z ról (np. uczeń w PRL-u, babcia, działacz).
Tworzą storyboard z opisem i ilustracjami (6–8 scen z cytatami i narracją).

4. Prezentacja i refleksja (25 minut)

Prezentacja opowieści w klasie.

Refleksja: Co było poruszające? Jak przedstawić globalnej publiczności historię PRL-u?

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

Zadanie domowe

Stwórz filmik narracyjny (1–2 min) np. w aplikacji Canva, Clipchamp.

Ewaluacja i ocena

Kryteria sukcesu:

- zgodność z realiami PRL-u
- poprawność językowa i narracyjna
- estetyka przekazu
- głębia emocjonalna i refleksyjna

Forma oceny:

- ocena koleżeńska + refleksja ucznia
- komentarz nauczyciela zgodny z AO3 i AO4

Scenariusz lekcji

Turystyka w Polsce – obraz współczesny

Do rozdziału 18. Popularne obiekty turystyczne.

Najważniejsze miejsca warte odwiedzenia w Polsce

Temat lekcji: Współczesna turystyka w Polsce – trendy, wyzwania i obraz kulturowy kraju oczami turystów.

Poziom: A-level (język polski – AQA 7687)

Czas trwania: 90 minut

Cele ogólne lekcji:

- rozwinięcie umiejętności czytania, słuchania i pisanie w języku polskim (AO1, AO2, AO3),
- poznanie zjawisk społeczno-kulturowych związanych z nowoczesną turystyką w Polsce (AO4),
- refleksja nad wizerunkiem Polski w oczach turystów zagranicznych i lokalnych.

Przebieg lekcji – szczegółowe etapy

1. Rozgrzewka językowo-kulturowa (10 min)

- Ćwiczenie: „Polska w oczach turystów”
Nauczyciel wyświetla na tablicy hasła, a uczniowie przypisują je do kategorii:
 - Tatry, Mazury, Gdańsk, Kazimierz Dolny
 - Airbnb, agroturystyka, glamping
 - plaża, góry, festiwal, slow life
 - Instagram, vlog podróżniczy, mapa Google
- Krótka rozmowa: „Które miejsca w Polsce stały się modne w ostatnich latach i dlaczego?”

2. Analiza materiału autentycznego – film promocyjny lub blog (20 min)

- Film: Wonders of Poland | The Most Amazing Places in Poland | Travel Video 4K, <https://www.youtube.com/watch?v=MCjeCCezVk8> [dostęp: 2.08.2025]
- Zadania do filmu/blogu:
 - Wypisz 3 miejsca, które zostały przedstawione jako wyjątkowe.
 - Jakie cechy Polaków zostały podkreślone?
 - Jak prezentuje się krajobraz – co robi największe wrażenie?
- Dyskusja: „Czy taki obraz Polski jest zgodny z rzeczywistością?”
Rozwijamy kompetencje AO1 i AO4

3. Współczesne trendy w turystyce w Polsce – praca z tekstem (20 min)

- Uczniowie czytają tekst (artykuł lub wycinek prasowy) pt. „Nowe oblicze polskiej turystyki: agroturystyka, ekologia i podróże lokalne”.
- Zadanie:
 - Wypisz nowe formy turystyki obecne w Polsce.
 - Co przyciąga zagranicznych turystów do Polski?
 - Jak zmienia się sposób podróżowania wśród młodych Polaków?
 - Ćwiczenie leksykalne: znajdź synonimy słów: „wypoczynek”, „zwiedzanie”, „lokalny”, „przygoda”

4. Tworzenie narracji cyfrowej (20 min)

Zadanie główne: „Stwórz 5-słajdową prezentację lub mini-opowieść cyfrową pt. *Weekend w Polsce – moje idealne miejsce*”

Format:

- Slide 1: Tytuł + zdjęcie
- Slide 2: Opis miejsca
- Slide 3: Aktywności i atrakcje
- Slide 4: Dlaczego warto?
- Slide 5: Refleksja: Co mówi o Polsce to miejsce?

Narzędzia: Genially, Canva, Google Slides

5. Podsumowanie i refleksja (10 min)

Pytanie: „Jak turystyka wpływa na postrzeganie Polski za granicą i wśród samych Polaków?”

Uczniowie piszą krótką wypowiedź (100–150 słów) z argumentacją (AO3 + AO4)

Materiały i zasoby

- Film promocyjny „Polska z drona” lub „Poland: Feel Invited” (dostępne na YT)
- Fragment bloga podróżniczego (np. zagranicznego vloggera odwiedzającego Polskę)
- Artykuł nt. turystyki lokalnej i eko w Polsce (np. z National Geographic Polska)
- Formularz PDF do narracji cyfrowej (opcjonalnie w Genially)

Powiązanie z celami egzaminacyjnymi AQA 7687

Cel	Zastosowanie na lekcji
AO1	Rozumienie nagrania i tekstu pisemnego
AO2	Reakcje pisemne na autentyczne źródła
AO3	Tworzenie spójnych wypowiedzi i opowieści
AO4	Refleksja nad współczesnym społeczeństwem i kulturą Polski

Scenariusz lekcji

15 pomysłów na weekend w Polsce.

Do Rozdziału 18. Popularne obiekty turystyczne.

Najważniejsze miejsca warte odwiedzenia w Polsce

Temat lekcji: Turystyka lokalna w Polsce – inspiracje i planowanie podróży

Czas trwania: 90 minut

Cele lekcji

- rozwijanie umiejętności rozumienia ze słuchu
- poszerzanie zasobu słownictwa związanego z turystyką i geografą Polski
- kształtowanie umiejętności wypowiedzi pisemnej i ustnej
- zachęcanie do refleksji nad rolą turystyki lokalnej

Środki dydaktyczne

- komputer z dostępem do internetu
- projektor / tablica interaktywna
- mapa Polski (drukowana lub online)
- zeszyty uczniów, długopisy, urządzenia mobilne

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie (10 min)

- Nauczyciel zapowiada temat i cele lekcji.
- Rozmowa wstępna: Co to znaczy „turystyka lokalna”? Jakie mniej znane miejsca w Polsce potraficie wymienić?

2. Projekcja filmu (15–20 min)

- Uczniowie oglądają film: *15 pomysłów na weekend w Polsce – miejsca mniej oczywiste. Natura, zamki, miasta i parki narodowe*, <https://www.youtube.com/watch?v=1KcOe7dShNM&t=609s> [dostęp: 12.03.2025]
- W trakcie oglądania uczniowie mogą robić notatki.

3. Praca nad zadaniami (40 min)

- Uczniowie pracują indywidualnie lub w parach nad zadaniami 1–8.
- Nauczyciel monitoruje pracę, pomaga, zadaje pytania pogłębiające.

4. Prezentacje i wypowiedzi ustne (15 min)

- Wybrani uczniowie prezentują swoje wypowiedzi (np. recenzje, opisy tras, pomysły na weekend).
- Dyskusja klasowa o wartości lokalnej turystyki.

5. Podsumowanie i refleksja (5 min)

- Co ciekawego odkryliście? Które miejsce was najbardziej zaskoczyło?
- Uczniowie zapisują nazwę jednego nowego miejsca, które chcieliby odwiedzić.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

Praca domowa

Uczniowie wykonują wybrane zadania z punktów 9–15.

Zadanie do filmu *15 pomysłów na weekend w Polsce*

Tytuł filmu: *15 pomysłów na weekend w Polsce – miejsca mniej oczywiste. Natura, zamki, miasta i parki narodowe.* Link do filmu (uczeń wprowadza samodzielnie w wyszukiwarce YouTube): <https://www.youtube.com/watch?v=1KcOe7dShNM&t=609s> [dostęp: 12.03.2025]

Cele zadania:

- rozwijanie rozumienia ze słuchu;
- poszerzanie zasobu słownictwa związanego z turystyką i geografą Polski;
- doskonalenie umiejętności wypowiedzi pisemnej i ustnej.

Zadania:

1. Wymień 5 miejsc, które zostały pokazane w filmie i które cię najbardziej zainteresowały. Wyjaśnij dlaczego.
2. Zaznacz na mapie Polski (drukowanej lub online) położenie tych miejsc.
3. Wybierz jedno z pokazanych miejsc i zaplanuj jednodniową wycieczkę – co byś zwiedził(-a), co zjadł(-a), jakie aktywności byś wybrał(-a)?
4. Wyszukaj w internecie dodatkowe informacje na temat jednego z miejsc z filmu i przygotuj krótką prezentację ustną.
5. Napisz krótką recenzję filmu (100–150 słów). Uwzględnij pytania: co ci się podobało, co można by poprawić, czy polecasz go innym uczniom?
6. Z filmu wynotuj 10 słów lub wyrażen związanych z przyrodą i turystyką. Przetłumacz je na angielski.
7. Podaj własny pomysł na weekend w Polsce w mniej oczywistym miejscu – opisz je i uzasadnij wybór.
8. Na podstawie filmu przygotuj pytania do quizu klasowego (minimum 5).
9. Zastanów się, jaką rolę odgrywa turystyka lokalna w promocji mniej znanych regionów Polski. Napisz krótki esej.
10. Porównaj jedno z miejsc pokazanych w filmie z miejscem znanym z twojego regionu.
11. Stwórz plakat promujący jedno z odwiedzanych miejsc.
12. Przygotuj krótką notatkę do przewodnika turystycznego na temat wybranego miejsca.

-
13. Nagraj 1-minutowe wideo lub podcast, w którym opowiadasz o jednym z miejsc pokazanych w filmie.
 14. Opracuj trasę weekendową (2 dni) obejmującą co najmniej dwa miejsca z filmu.
 15. Napisz list do kolegi/koleżanki z zagranicy, w którym zachęcasz go/ją do odwiedzenia jednego miejsca z filmu.

ROZDZIAŁ

09

KARTY PRACY I ZADANIA

Katarzyna Duda, Dorota Hrycak-Krzyżanowska, Marlena Olechowska

1. Karta pracy. Turystyka w Polsce – obraz współczesny.

Do rozdziału 18. Popularne obiekty turystyczne.

Najważniejsze miejsca warte odwiedzenia w Polsce

Imię i nazwisko ucznia:

Data:

1. Przyporządkuj poniższe hasła do odpowiednich kategorii:

Mazury, Airbnb, agroturystyka, Kazimierz Dolny, glamping, prywatne kwatery, pola namiotowe, plaża, góry, festiwal, slow life, Gdańsk, Instagram, vlog podróżniczy, mapa Google, Tatry

Kategorie

1. Miejsca:
2. Rodzaje turystyki:
3. Aktywności:
4. Technologie:

2. Vlog: Polska – 120 miejsc, które warto zobaczyć / Najpiękniejsze miejsca idealne na wycieczkę i urlop

<https://www.youtube.com/watch?v=S3ygANMUIjg> [dostęp: 2.08.2025]

Po obejrzeniu vloga odpowiedz na pytania:

1. Jakie miejsca zostały przedstawione?
2. Jakie cechy Polaków podkreślono?
3. Co robi największe wrażenie wizualne?

Twoje odpowiedzi:

1.
2.
3.

3.

Tekst – nowe trendy w turystyce

<https://www.trade.gov.pl/en/news/poland-an-attractive-destination-for-tourists-from-abroad/#Statistics> [dostęp: 2.08.2025]

Po przeczytaniu tekstu wypisz nowe formy turystyki i podaj ich przykłady:

1.
2.
3.

4.

Moje miejsce w Polsce – narracja cyfrowa

Stwórz narrację cyfrową (5 slajdów lub karta graficzna):

Slajd 1: Tytuł + zdjęcie

Slajd 2: Opis miejsca

Slajd 3: Aktywności i atrakcje

Slajd 4: Dlaczego warto tam pojechać?

Slajd 5: Co to miejsce mówi o Polsce?

5

Refleksja

Napisz krótką wypowiedź (100–150 słów) na temat: Jak współczesna turystyka wpływa na postrzeganie Polski za granicą i przez Polaków?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

2. Karta pracy. Rozwój infrastruktury turystycznej

Do rozdziału 16. Rozwój infrastruktury turystycznej.

Nowoczesność i dostępność polskich obiektów turystycznych

Autorka: Katarzyna Duda

Imię i nazwisko ucznia:

Data:

1

Jesteś klientem biura podróży Travel. Spędziłeś(-aś) wakacje w Polsce i nie byłeś(-aś) zadowolony(-a) z obsługi. Miałeś(-aś) jechać do luksusowego hotelu, a zostałeś(-aś) umieszczony w małym pensjonacie. Napisz reklamację i uzasadnij, dlaczego jesteś niezadowolony(-a).

Reklamacja

.....

.....

.....

.....

.....

2

Spójrz na zdjęcia atrakcji turystycznych. Powiedz, które z nich są dla Ciebie interesujące i dlaczego.

3

Na podstawie internetu i własnych wycieczek stwórz grę terenową po Warszawie. Wykonaj poszczególne etapy zadania.

1. Stwórz scenariusz gry. Nadaj jej fabułę np. „Uratuj warszawską Syrenkę”.
2. Narysuj na mapie Warszawy trasę, którą muszą pokonać uczestnicy gry.
3. Wymyśl zadania dla uczestników gry:
 - a) edukacyjne, b) kreatywne, c) fizyczne.
4. Opisz zasady gry.
5. Określ, co będzie nagrodą.

4

Wymyśl w grupie atrakcję turystyczną, którą będzie można umieścić w Krakowie, związaną z legendą o smoku wawelskim. Przeczytajcie legendę, a następnie opiszcie atrakcję.

Chętni mogą przygotować prezentację multimedialną lub makietę atrakcji.

Smok wawelski – stwór zamieszkujący jamę pod wawelskim wzgórzem – miał terroryzować mieszkańców grodu Kraka. Musieli oni dostarczać bestii ofiary z bydła, a według niektórych podań smok pożerał tylko dziewice. Żadnemu z rycerzy nie udało się go pokonać – dokonał tego dopiero szewc Skuba. Wypchał barana siarką i postawił przed smoczą jamą. Głodny potwór pożarł baranka i w ten sposób wpadł w zastawioną przez Skubę pułapkę. Siarka sprawiła bowiem, że poczuł wielki ból i palenie w gardle. Aby ugasić pragnienie, pił wiślaną wodę – tak długo, aż pękł. W grodzie zapanowała wielka radość, a bohaterski szewc został sowiec wynagrodzony. O pokonaniu smoka przypomina rzeźba stojąca nad rzeką u podnóża Wawelu, przy wejściu do Smoczej Jamy.

Źródło: Legenda o Smoku Wawelskim – Kraków Travel [dostęp: 10.06.2025]

3. Karta pracy. Rodzina polska

Do rozdziału 1. Rodzina polska – zmieniające się role w rodzinie. Ewolucja struktury rodziny w Polsce: od tradycji do współczesności

Autorka: Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Imię i nazwisko ucznia:

Data:

1

Rozgrzewka

Popatrz na ilustrację i napisz, co kojarzy ci się z dawną i współczesną rodziną w Polsce.

1. Dawna rodzina w Polsce

.....

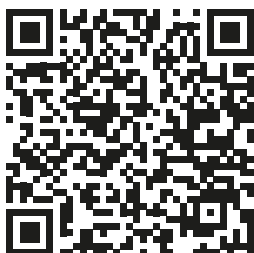
2. Współczesna rodzina w Polsce

.....

2

Słuchanie ze zrozumieniem

Posłuchaj nagrania pt. *Struktura polskiej rodziny na przestrzeni lat*.

Następnie odpowiedz na pytania:

1. Jakie typy rodzin dominowały w Polsce przed II wojną światową?

.....

.....

2. Jak zmieniła się struktura rodzin po latach 80.?

.....

.....

3. Jakie są dzisiejsze modele rodzin w Polsce?

.....

.....

4. Dlaczego ewolucja struktury rodziny jest naturalnym procesem społecznym?

.....

.....

Uzupełnij zdania zgodnie z wysłuchanym tekstem:

1. Dawniej pod jednym dachem mieszkali pokolenia.

2. Współczesne rodziny często mają strukturę
lub

3. Rodziny patchworkowe łączą

4. Główne funkcje rodziny to,
i

3

Słowniczek tematyczny. Przetłumacz wyrażenia na język angielski i podaj definicję.

J. polski	J. angielski	Definicja
rodzina wielopokoleniowa	<i>extended family</i>	
rodzina nuklearna		
rodzina patchworkowa		
autorytatywne wychowanie		

Czytanie ze zrozumieniem

Przeczytaj tekst i zaznacz, czy podane w tabeli zdania są prawdziwe (P), fałszywe (F), czy nie wiadomo (NW).

Rola kobiet i mężczyzn w polskiej rodzinie

Źródło: https://azymo.pl/polska-rodzina-czyli-jaka/#Struktura_polskiej_rodziny_na_przestrzeni_lat (dostęp: 22.04.2025)

Lp.		P	F	NW
1.	<i>W tradycyjnej polskiej rodzinie kobiety były odpowiedzialne głównie za prowadzenie domu.</i>	✓		
2.	Obecnie wszystkie polskie rodziny osiągnęły pełne równouprawnienie.			
3.	Współczesne metody wychowawcze w Polsce opierają się na dialogu i indywidualnym podejściu do dziecka.			
4.	Emigracja zawsze skutkuje poprawą relacji rodzinnych.			
5.	Technologia ma wpływ na wychowanie dzieci w polskich rodzinach.			
6.	W latach 90. XX wieku emigracja polskich rodzin była większa niż obecnie.			

Odpowiedz na pytania pełnymi zdaniami:

1. Jak zmieniła się rola kobiet i mężczyzn w polskich rodzinach?

.....

.....

2. Jakie tradycyjne i nowoczesne metody wychowawcze są stosowane?

.....

.....

3. W jaki sposób technologia wpływa na wychowanie dzieci?

.....

.....

4. Jakie pozytywne skutki emigracji dla rodzin wymieniono w tekście?

.....

.....

Omów w parach lub w grupie poniższe kwestie:

1. Jakie zmiany w rodzinach są bardziej widoczne: te spowodowane technologią czy emigracją?

.....

.....

.....

2. Czy partnerstwo w rodzinie jest lepsze niż tradycyjny podział ról? Uzasadnij.

.....

.....

.....

1. Podkreśl, które zdanie najlepiej oddaje treść artykułu:
 - Artykuł opisuje zmiany klimatyczne w Polsce.
 - Artykuł omawia zmiany w typach rodzin w Polsce na podstawie wyników spisu powszechnego.
 - Artykuł przedstawia rozwój nowoczesnych technologii.
 - Artykuł analizuje system edukacji w Polsce.

2. Wypisz podtytuły lub główne zagadnienia artykułu:

.....

.....

.....

3. Wypisz 5–7 kluczowych słów z przeczytanego tekstu:

.....

.....

.....

7 Projekt cyfrowy / narracja cyfrowa

Przygotuj miniprezentację (5 slajdów) w Canvie lub PowerPoint na temat:
„Rodzina polska dawniej i dziś”

Slajd 1: Tytuł + zdjęcie → **Slajd 2:** Dawne modele rodzin → **Slajd 3:** Nowoczesne modele rodzin → **Slajd 4:** Plusy i minusy zmian → **Slajd 5:** Co te zmiany mówią o społeczeństwie?

8 Miniwywiad

Napisz 6 pytań, które chciałbyś zadać swoim dziadkom lub innym osobom starszego pokolenia na temat życia rodzinnego:

1.
2.
3.
4.
5.
6.

9 Tłumaczenie na język angielski

Przetłumacz na język angielski:

1. W polskich rodzinach najważniejsze wartości to przede wszystkim miłość, szacunek, wsparcie oraz tradycje.
.....
.....
2. Dziadkowie w polskich rodzinach często pełnią rolę opiekunów i mentorów.
.....
.....
3. Popularne metody wychowawcze w Polsce obejmują zarówno tradycyjne podejście, jak i nowoczesne metody dialogu i wsparcia.
.....
.....

Napisz wypracowanie (ok. 300 słów) na temat:

„Przeanalizuj zmiany w strukturze polskiej rodziny na przestrzeni ostatnich dekad oraz ich wpływ na życie społeczne”.

Pamiętaj o wstępie, rozwinięciu, argumentach i podsumowaniu.

SAMOOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

4. Karta pracy. Artur jako bohater romantyczny

Do rozdziału 7. Sławomir Mrożek *Tango*.

Analiza dramatu i jego znaczenie w kontekście polskiej literatury

Imię i nazwisko ucznia:

Data:

Część 1 – rozumienie tekstu

1. Kim są rodzice Artura i jakie wartości reprezentują?

.....

.....

.....

2. Jak Artur różni się od swoich rodziców pod względem zachowania i wyglądu?

.....

.....

.....

3. W jaki sposób Artur próbuje przywrócić dawny porządek i wartości?

.....

.....

.....

4. Dlaczego Ala nie wierzy w szczerą intencję Artura?

.....

.....

.....

5. Jak kończy się historia Artura i kto ostatecznie przejmuje władzę?

.....

.....

.....

Część 2 – analiza i interpretacja

Zaznacz, czy poniższe zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

Lp.		P	F
1.	Artur reprezentuje bunt wobec anarchii panującej w domu.		
2.	Artur nie interesuje się nauką ani przyszłością.		
3.	Małżeństwo z Alą miało być symbolem powrotu do tradycji.		
4.	Artur zwycięża dzięki swojej inteligencji i uporowi.		
5.	Edek symbolizuje brutalną siłę, która pokonuje idee.		

Część 3 – twórcze zadanie pisemne

Dokończ zdanie i rozwiń swoją wypowiedź w 5–7 zdaniach:

Moim zdaniem Artur może być uznany za bohatera romantycznego, ponieważ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Część 4 – podsumowanie

1. **Zaznacz (podkreśl), czy zgadzasz się z poniższym stwierdzeniem.**
 - a) Artur jest współczesnym odpowiednikiem romantycznego idealisty, który przegrywa ze światem bez wartości.
 - b) Artur nie jest bohaterem romantycznym, bo jego bunt nie ma prawdziwych podstaw i prowadzi do katastrofy.
 - c) Nie wiem – potrzebuję jeszcze czasu, by zrozumieć jego postawę.

2. **Uporządkuj w odpowiedniej kolejności etapy buntu Artura.**

- ☐ Przegrana; zdrada Ali, moralny cios, upadek Artura.
- ☐ Powrót do tradycji; ślub z Alą jako symbol przywrócenia ładu, poszukiwanie idei, próba wprowadzenia terroru.
- ☐ Konsekwencja; śmierć Artura z rąk Edka.
- ☐ Porządek w domu; przesuwanie, przestawianie przedmiotów, próba uporządkowania przestrzeni.

3. **Podkreśl odpowiedź na pytanie „Dlaczego Artur przegrał?”:**

- a) Nie znalazł żywej idei.
- b) Forma nie wystarczy.
- c) Uczucia stały się pustymi pojęciami.

4. **Odpowiedz na pytanie: „Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że Tango to dramat o sporze pokoleniowym i rozpadzie rodziny?”.**

Zadanie dodatkowe

Napisz rozprawkę na temat:

Czy Artur może być uznany za romantycznego idealistę we współczesnym świecie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

5. Karta pracy. *Tango* jako parabola polityczna

Do rozdziału 7. Sławomir Mrożek *Tango*.

Analiza dramatu i jego znaczenie w kontekście polskiej literatury

Autorka: Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Imię i nazwisko ucznia:

Data:

Temat: *Tango* Sławomira Mrożka jako interpretacja zjawisk społecznych i politycznych

Wprowadzenie:

Dramat *Tango* to wielowymiarowa parabola ukazująca przemiany społeczne, upadek autorytetów oraz zwycięstwo siły nad intelektem. Sławomir Mrożek komentuje sytuację społeczeństwa pod wpływem totalitaryzmu i przestrzega przed degradacją wartości. Poniższe zadania pomogą ci lepiej zrozumieć przesłanie utworu.

Tango jako parabola polityczna

Parabola w literaturze (nazywana też przypowieścią) to gatunek narracyjny, który przedstawia konkretną historię lub sytuację, ale jej celem nie jest tylko

opowiadanie o wydarzeniach, lecz także przekazanie uniwersalnego sensu – prawdy moralnej, społecznej lub filozoficznej.

Cechy paraboli:

- Dwupoziomowość – utwór ma dosłowne znaczenie fabularne (np. losy bohaterów) i ukryty sens (np. przesłanie społeczne, polityczne, religijne).
- Uniwersalność przesłania – historia odnosi się nie tylko do konkretnej sytuacji, ale także do ponadczasowych wartości i problemów.
- Symboliczność postaci i wydarzeń – bohaterowie i ich działania mają znaczenie alegoryczne, reprezentują określone postawy, idee lub grupy społeczne.
- Uproszczenie realiów – mniej ważne są detale świata przedstawionego, a bardziej to, co symbolizuje opowiedziana historia.
- Aktualność i możliwość wielu interpretacji – parabola jest często wykorzystywana do krytyki systemów politycznych lub społecznych, może być odczytywana w różnych kontekstach historycznych.

1

Wyjaśnij znaczenie słów

Słowo	Definicja
totalitaryzm	
patriarchalizm	
dyktatura proletariatu	
kontrrewolucja	
parabola polityczna	

Do każdego pytania napisz odpowiedź, a w niej podaj 3 argumenty.

1. Jakie postawy wobec wolności reprezentują Artur i Edek? Kto w twojej ocenie jest postacią bardziej symboliczną?

.....

.....

2. W jaki sposób autor ukazuje słabość inteligencji? Jakie cechy tej warstwy społecznej są krytykowane?

.....

.....

3. Na czym polega klęska rodziny Stomila? W jaki sposób symbolizuje ona los całego społeczeństwa?

.....

.....

4. Dlaczego Eugeniusz tak łatwo przechodzi na stronę Edka? Jakie zjawisko społeczne reprezentuje ta postawa?

.....

.....

5. W jaki sposób dramat *Tango* odzwierciedla sytuację Polski Ludowej? Czy można go uznać za krytykę systemu totalitarnego?

.....

.....

6. Jakie są skutki oderwania się od tradycji i braku wspólnego systemu wartości? Odwołaj się do postaci i wydarzeń z dramatu.

.....

.....

7. Co według ciebie oznacza finałowy taniec Edka i Eugeniusza? Jaką symbolikę niesie ta scena?

.....

.....

Wyjaśnij pojęcie „parabola” w odniesieniu do literatury. Jakie cechy sprawiają, że tekst można odczytywać w sposób symboliczny lub uniwersalny?

[illegible]

Napisz rozprawkę na temat:

Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że dramat *Tango* Sławomira Mrożka można odczytywać jako parabolę polityczną?

Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do treści utworu oraz wybranych kontekstów historycznych lub literackich.

[illegible]

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

6. Karta pracy. Cyfryzacja polskiego społeczeństwa

Do rozdziału 6. Cyfryzacja polskiego społeczeństwa. Nowe technologie i ich zastosowanie w edukacji, medycynie i gospodarce

Autorka: Marlena Olechowska

Gra: „Łańcuch wiedzy”

(do tekstu *Środki utrwalania i rozwoju wiedzy – u zarania ich rozwoju*)

Cel gry:

Utrwalenie kluczowego słownictwa z tekstu oraz rozwijanie umiejętności budowania logicznych wypowiedzi w języku polskim.

Przygotowanie:

Przygotuj karty z wybranymi ważnymi słowami i pojęciami z tekstu (np. „kumulacja”, „pismo”, „prasa drukarska”, „Gutenberg”, „metoda naukowa”, „cyfryzacja”, „Mezopotamia” itd.).

Przebieg:

1. Rozdanie kart: Każdy uczeń dostaje jedną kartkę ze słowem/pojęciem.
2. Pierwsza wypowiedź: Pierwszy uczeń mówi zdanie z wykorzystaniem swojego słowa, np. „Kumulacja wiedzy oznacza gromadzenie informacji przez długi czas”.
3. Łańcuch: Następny uczeń musi użyć słowa z własnej kartki i jednocześnie nawiązać do zdania poprzednika, tworząc logiczny ciąg, np. „Metoda naukowa pozwala na systematyczne badanie zjawisk, co wspiera kumulację wiedzy”.
4. Kolejni uczniowie kontynuują tę serię zdań, łącząc znaczenia słów i tworząc spójną wypowiedź grupową.
5. Jeśli ktoś nie może wymyślić zdania lub nie zna słowa, może poprosić o pomoc nauczyciela lub grupę (można wprowadzić limit czasu, np. 30 sekund).

Zakończenie:

1. Po zakończeniu łańcucha nauczyciel podsumowuje zdania, podkreślając poprawne użycie słów i ich znaczenie w kontekście tekstu.
2. Można dodatkowo poprosić uczniów o wspólne stworzenie krótkiego podsumowania na tablicy w oparciu o wypowiedzi z gry.

Maraton argumentów – mała debata

Temat: Czy cyfryzacja przynosi więcej korzyści niż zagrożeń?

Dla nauczyciela

Nauczyciel przygotowuje karty z pytaniami pomocniczymi i przykładowymi zwróceniami (2 komplety):

Pytania pomocnicze:

- Jakie są główne zalety cyfryzacji w codziennym życiu?
- Czy cyfryzacja wpływa na prywatność i bezpieczeństwo danych?
- W jaki sposób cyfryzacja zmienia rynek pracy?
- Czy cyfryzacja ułatwia, czy utrudnia dostęp do edukacji?
- Jakie są zagrożenia związane z cyfryzacją społeczeństwa?

Przykładowe zwroty:

- Na początek chciałbym/chciałabym zaznaczyć, że...
- Głównym argumentem za jest to, że...
- Należy również wziąć pod uwagę, że...
- Przeciwnicy tej tezy często twierdzą, że..., jednak...
- Warto podkreślić, że...
- Podsumowując, można stwierdzić, że...

Przebieg

1. Nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy (losowanie, odliczanie).
2. Jedna grupa będzie bronić tezy, że cyfryzacja przynosi więcej korzyści, druga – że stwarza więcej zagrożeń.
3. Grupy korzystają z pytań pomocniczych, by przygotować 3 argumenty.
4. Każda z grup prezentuje swoje argumenty, starając się podawać kontrargumenty przeciwnej drużynie.
5. Nauczyciel podsumowuje pracę grup i prosi o wspólne napisanie krótkiego tekstu argumentacyjnego.

Dla uczniów

1. Zdecydujcie, czy będziecie bronić tezy, że cyfryzacja przynosi więcej korzyści, czy że powoduje więcej zagrożeń. Przygotujcie argumenty i kontrargumenty, a następnie wspólnie napiszcie krótki tekst argumentacyjny.
2. Wykorzystajcie pytania pomocnicze i przykładowe zwroty do stworzenia swoich argumentów.
3. Przedstawcie swoje trzy argumenty.
4. Podajcie kontrargumenty na argumenty przeciwników.
5. Napiszcie krótki (ok. 120–150 słów) tekst argumentacyjny, w którym:
 - przedstawicie swoją tezę,
 - zaprezentujecie 2–3 argumenty,
 - odwołacie się do możliwych kontrargumentów,
 - podsumujecie swoją opinię.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

BIBLIOGRAFIA

- AQA, (2023), *Polish (A-Level) Specification 7687*. AQA. <https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/a-level/polish-7687/specification> [dostęp: 24.05.2025].
- Bruner J., 1990, *Acts of Meaning*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Byram M., 1997, *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Dewey J., 1938, *Experience and Education*, New York, Macmillan.
- Fishman J. A., 2001, *Can Threatened Languages Be Saved?*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Gajewska E., 2012, *Literatura na lekcji języka obcego*, Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Gardner H., 1983, *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*, New York, Basic Books.
- Gołębniak D., 2002, *Uczenie metodą projektów*, Warszawa, WSiP.
- Jelonkiewicz M., 2008, *Film jako tekst kultury w komunikacji interkulturowej*, „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2(2), s. 177–185.
- Jelonkiewicz M., 2011, *Scenariusze i listy dialogowe „Dekalogu”*, „Acta Universitatis Lodziensis”, nr 18, s. 87–97.
- Jelonkiewicz M., 2013, *Filmowa edukacja kulturowa cudzoziemców, cz. I*, „Kwartalnik Polonicum”, nr 13, s. 35–41.
- Jelonkiewicz M., 2014, *Filmowa edukacja kulturowa cudzoziemców, cz. III*, „Kwartalnik Polonicum”, nr 15, s. 26–29.
- Kamińska M., b.d., *Metoda projektów jako metoda dydaktyczna. Materiały pomocnicze dla nauczycieli*, <https://www.tibum.pl/shop/wp-content/uploads/projekty1.pdf> [dostęp 24.05.2025].

- Kapuścińska-Kozakiewicz J., b.d., *Metoda projektów – korzyści dla nauczyciela i uczniów*, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/autor/justyna-kapuscinska-kozakiewicz> [dostęp: 25.05.2025].
- Kosińska M. A., 2022, *Zrozumieć A-level Polish, czyli o angielskiej maturze z języka polskiego jako obcego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 107–116, <https://jows.pl/artykuly/zrozumiec-a-level-polish-czyli-o-angielskiej-maturze-z-jezyka-polskiego-jako-obcego> [dostęp: 25.05.2025].
- Komorowska H., 1992, *Komunikacja w klasie szkolnej (kultura, strategie, integracje)*, w: Grucza F. (red.), *Język, kultura – kompetencja kulturowa*, Warszawa, Wydawnictwo UW.
- Korporowicz L., 1993, *Tworzenie sensu: język, kultura, komunikacja*, Warszawa, Oficyna Wydawnicza.
- Kozłowski A., 2015, *Literatura jako narzędzie glottodydaktyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Kraków, Universitas.
- Kramsch C., 1993, *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- McLuhan M., 1964, *Understanding Media: The Extensions of Man*, New York, McGraw-Hill.
- Miłułka D., 2018, *Teksty literackie w nauczaniu języka polskiego jako obcego – między teorią a praktyką*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Pastuszczyk M., 2021, *Projekty edukacyjne w liceum – jak zacząć?*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4, <https://jows.pl/artykuly/projekty-edukacyjne-w-liceum-jak-zaczac> [dostęp: 4.08.2025].
- Szumera M., 2017, *Film w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura”, nr 9(2), s. 162–171.
- Tomczak M., 2016, *Rola tekstów literackich w rozwijaniu kompetencji interkulturowej*, „Glottodidactica”, nr 43(1), s. 111–121.
- Vygotsky L. S., 1978, *Mind in society: The development of higher psychological processes*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Wierzbicka A., 2010, *Język – umysł – kultura*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wolak A., 2013, *Media audiowizualne na lekcji języka obcego*, „Acta Universitatis Lodzensis”, nr 20, s. 293–301.
- Zawadzka E., 2004, *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Kraków, Wydawnictwo Impuls.
- Zawadzka E., 2010, *Glottodydaktyka. Nauczanie języków obcych i ojczystych w świetle współczesnych teorii i badań*, Warszawa, WSiP.

ISBN 978-83-68444-44-5

9 788368 444445